

29
30
KASIM 2021

ULUSLARARASI
TARİHTEN GÜNÜMÜZE
YAHUDİLİK
SEMPOZYUMU
INTERNATIONAL
JEWISH STUDIES
FROM PAST TO PRESENT

BİLDİRİ ÖZET KİTABI
BOOK OF ABSTRACTS

**ULUSLARARASI TARİHTEN
GÜNÜMÜZE YAHUDİLİK
SEMPOZYUMU**

(29-30 KASIM 2021)

BİLDİRİ ÖZET KİTABI

Kilis 2021

Uluslararası Tarihten Günümüze Yahudilik
Sempozyumu
BİLDİRİ ÖZET KİTABI

ISBN: 978-605-70196-9-1

Sempozyum Tarihi: 29-30 Kasım 2021

Editör

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ALTUNCU

Redaksiyon

Arş. Gör. Fatma ÇİÇEK

Arş. Gör. Hatice Kübra ÖMEROĞLU

Arş. Gör. Nisa Yağmur BOZOK

Arş. Gör. Yunus TÜKEN

Tasarım

Öğr. Gör. Kadir POLAT

Kilis 7 Aralık Üniversitesi Basın Yayın ve Halkla
İlişkiler Müdürlüğü

Bu çalışma Kilis 7 Aralık Üniversitesi yayınıdır.

KURULLAR

Sempozyum Onursal Başkanı/Honorary President of the Symposium

Prof. Dr. Mustafa Doğan KARACOŞKUN
Kilis 7 Aralık Üniversitesi Rektörü

Sempozyum Ortakları/Symposium Partners

Kilis 7 Aralık Üniversitesi
Kilis 7 Aralık Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
Kilis 7 Aralık Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları
Uygulama ve Araştırma Merkezi
Ortadoğu ve Göç Araştırmaları Dergisi

Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı/Chair of the Organizing Committee

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ALTUNCU
Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Sempozyum Düzenleme Kurulu/Organizing Committee

Prof. Dr. Halil ALDEMİR
Kilis 7 Aralık Üniversitesi/İslami İlimler Fakültesi
Doç. Dr. İbrahim EFE
Kilis 7 Aralık Üniversitesi/Orta Doğu Araştırmaları
Uygulama ve Araştırma Merkezi
Dr. Osman ÜLKER
Kilis 7 Aralık Üniversitesi/Ortadoğu ve Göç
Araştırmaları Dergisi

Sempozyum Bilim Kurulu/ Scientific Committee

Sempozyum Bilim Kurulu/Scientific Committee

Prof. Dr. Şinasi GÜNDÜZ/İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Salime Leyla GÜRKAN/İstanbul 29 Mayıs
Üniversitesi

Prof. Dr. Tim JACOBY/Manchester University, İngiltere

Prof. Dr. Zohar SEGEV/University of Haifa, İsrail

Prof. Dr. Mehmet KATAR/Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Ali Osman KURT/Ankara Sosyal Bilimler
Üniversitesi

Prof. Dr. Cengiz BATUK/Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Prof. Dr. Sami KILIÇ/Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. Yasser TARSHANY/Al Madinah International
University, Malezya

Prof. Dr. Halid Muhammed MANSUR MUHAMMED/Helwan
University, Mısır

Prof. Dr. Mehmet Sait TOPRAK/Mardin Artuklu
Üniversitesi

Prof. Dr. Adil HASAN MUHAMMED/Higher Academy for
Strategic and Security Studies Khartoum, Sudan

Prof. Dr. Nur Tûm FAZLU'L-MEVLA/University of
Khartoum, Sudan

Prof. Dr. Tarık MUHAMMED NUR/University of Khartoum,
Sudan

Doç. Dr. Yasin MERAL/Ankara Üniversitesi

Doç. Dr. Mahmut SALİHOĞLU/İstanbul Üniversitesi

Doç. Dr. Eldar HASANOĞLU/İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Doç. Dr. Mehmet ALICI/Mardin Artuklu Üniversitesi

Doç. Dr. Süleyman TURAN/Recep Tayip Erdoğan
Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk ARAZ/Marmara Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Tolga Savaş ALTINEL/Yalova Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ALTUNCU/Kilis 7 Aralık
Üniversitesi

Dr. Yunus Ching-An CHANG/National Chengchi University,
Tayvan

Dr. Mayyada Qais Ramadhan HAMDİ AL-NASİRİ/Basra
University, İRAK

Sempozyum Sekretaryası/Symposium Secretariat

Arş. Gör. Fatma ÇİÇEK/Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Arş. Gör. Hatice Kübra ÖMEROĞLU/Kilis 7 Aralık
Üniversitesi

Arş. Gör. Nisa Yağmur BOZOK/Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Arş. Gör. Yunus TÜKEN/Kilis 7 Aralık Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

İSRAİLOĞULLARININ KENAN (FİLİSTİN) TOPRAKLARINI ELE GEÇİRME SÜRECİ	5
Prof. Dr. Mehmet KATAR	
BÜYÜK İSRAİL: ODED YİNÖN PLANI VE TEOLOJİK TEMELLERİ	9
Doç. Dr. Eldar HASANOĞLU	
YAHUDİLİKTE SAHTE MESİH TRAVMASININ ÖNEMLİ BİR HALKASI: JACOB JOSEPH FRANK.....	13
Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk ARAZ	
YAHUDİLERLE İLGİLİ ARAŞTIRMALARDA KARŞILAŞILAN BAZI PROBLEMLER	16
Dr. Öğr. Üyesi Rahim AY	
JEWS AND JUDAİSM IN EAST ASIA.....	19
Dr. Öğr. Üyesi Kubilay ATİK	
KUR'ÂN'I KERİM'DE YAHUDİLERİN TANRI İNANCINA YÖNELİK ELEŞTİRİLER.....	21
Coşkun ÖZDEMİR- Doç. Dr. Gökhan ATMACA	
YAHUDİ İNANCINDA RÜ'YETÜ'L-MELEK	24
Dr. Sevdâ AKTULGA GÜRBÜZ	
“SİVİL HUKUK YOLUYLA EVLİLİK YA DA BOŞANMAK YOKTUR”: İSRAİL AİLE HUKUKU UYGULAMALARINDA DİNİ HUKUK-SİVİL HUKUK DİKOTOMİSİ.....	27
Dr. Öğr. Üyesi Hakîme Reyhan YAŞAR	
MECÛSÎ GELENEĞİNDE YAHUDİLİK ELEŞTİRİSİ: SHAK-UD-GUMÂNİH-VİZÂR ÖRNEĞİ.....	30
Mehmet ALICI	
YAHUDİLİKTE KADIN ALGISININ TARİHSEL SERÜVENİ	32
Şerife ÖZKETEN	
ESKİ AHİT'TE ÖRNEK BİR KADIN MODELİ: DEBORAH'IN HİKAYESİ .	35
Dr. Öğr. Üyesi Fatih EROĞLAN	
MİTOLOJİNİN GOTİK KAHRAMANLARI: LİLİTH VE AL KARISI	38

Miyase GÜZEL	
FEMİNİST TEOLOJİ BAĞLAMINDA JUDİTH PLASKOW VE TEOLOJİSİ.41	
Aysel OKUDAN	
BOSNA HERSEK'TEKİ YAHUDİLERİN KISA TARİHİ.....44	
Prof. Dr. Cengiz BATUK - Öğr. Gör. İsmail HODZİÇ	
RUSYA'DAN İSTANBUL'A GELEN MÜLTECİ YAHUDİLER VE ONLARIN İSKÂN VE ORYANTASYON SORUNLARI (1885-1895).....47	
Doç. Dr. Ahmet TÜRKAN	
KAFKASLARDA BİR YAHUDİ TOPLULUĞU OLAN DAĞ YAHUDİLERİNDE GEÇİŞ DÖNEMLERİYLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR.....50	
Dr. Öğretim Üyesi Yasin İPEK	
MEDİNE YAHUDİLERİYLE İLİŞKİLER (SUÇ VE CEZA BAĞLAMINDA).53	
Dr. Öğr. Üyesi Kenan KARAGÖZ	
SEÇİLMİŞLİK ANLAYIŞINA YENİDEN YAPILANMACI YAHUDİLİĞİN BAKIŞI.....56	
Prof. Dr. İskender OYMAK- Dr. İ. Ethem AYDIN	
AMERİKA'DA YAHUDİLİK VE SİYAHİ YAHUDİLER58	
Dr. Öğr. Üyesi Şahin KIZILABDULLAH	
AMERİKAN YAHUDİ TOPLUMUNDA AKTİVİST GRUPLAR61	
Dr. Öğr. Üyesi Mürsel ÖZALP	
YAHUDİ KÜLTÜRÜNÜN BEYAZ PERDEYE YANSIMASI: AŞKENAZ SİNEMASI.....64	
Arş. Gör. Rümeyza TAŞKIN	
YAHUDİLERİN HZ. PEYGAMBER'E YÖNELİK SUİKAST TEŞEBBÜSLERİ VE İLGİLİ RİVAYETLERİN TAHLİLİ.....68	
Doç. Dr. Mehmet ŞİMSİR	
YAPILAN ANTLAŞMAYA İHANET EDİP, TOPLUMSAL GÜVEN VE HUZURU BOZMALARINI NEDENİYLE BENİ KAYNUKA YAHUDİLERİNİN MEDİNE'DEN SÜRGÜN EDİLMESİ.....71	
Dr. Öğr. Üyesi Feridun TEKİN	
SELÇUKLU EKONOMİSİ İÇERİSİNDE YAHUDİLER.....73	
Mahmut AKGÜÇ	

MAARİF VE VİLAYET SALNAMELERİ IŞIĞINDA HALEP VİLAYETİNDE YAHUDİ EĞİTİM KURUMLARI	76
---	----

Ali AKDENİZ

İSRAİL ARKEOLOJİSİ: İDEOLOJİ VE MİT ÜZERİNDEN BİR GEÇMİŞ İNŞA ETME ÇABASI	78
--	----

Dr.Öğr. Üyesi Bilal TOPRAK

HOI IOUDAIOI: YUHANNA İNCİLİ'NDE BİR ÖTEKİ İMAJI OLARAK YAHUDİLER	80
--	----

Dr. Bilal PATACI

MEMOIRS OF A GERMAN JEWISH WOMAN IN ISTANBUL DURING WORLD I	83
--	----

Dr. Öğr. Üyesi Can Eyüp ÇEKİÇ

ESKİ AHİT'İN HİRİSTİYAN AYINLERİNDE KULLANILMASI: NİCEL BİR DEĞERLENDİRME	85
--	----

Dr. Öğr. Üyesi Musa Osman KARATOSUN

YAHUDİLİK'TE KUTSAL RUH'UN YANSIMALARINDAN "TANRI'NIN SESİ KÖL"	88
--	----

Dr. Aynur ÇINAR

ABRAHAM İBN DAUD'UN SEFER HA-KABALA ADLI ESERİNDE GELENEK SAVUNUCULUĞU	91
---	----

Doç. Dr. Yasin MERAL

YAHUDİ APOKRİFASINDA HABEŞ KAYNAKLARININ ÖNEMİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: JUBİLELER KİTABI ÖRNEĞİ	93
--	----

Dr. Öğr. Üyesi Tolga Savaş ALTINEL

II. MABED DÖNEMİ'NİN ANLAŞILMASINDA PSEUDOPİGRAFA.....	96
--	----

Arş. Gör. Safiye Merve ÖZKALDI

YAHUDİ MİSTİSİZMİ VE TASAVVUF ARASINDAKİ İLİŞKİ, BAHYA İBN PAKUDA ÖRNEĞİ	
---	--

Arş. Gör. Müberra AYGÜNDÜZ

KUTSAL KAVMİN İNŞASINDA BEHORLUK HAKKI	102
--	-----

Prof. Dr. Sami KILIÇ

YAHUDİLİĞİN KUTSAL KİTABI TANAH'TA KARDEŞLİK OLGUSUNUN GÖRÜNÜMÜ	105
---	-----

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet YEŞİLYURT

VENEDİK'TE İBRANİ MATBUATI: BOMBERG MATBAASI VE BURADA BASILAN "MIKRA'OT GEDOLOT" LAR.....	108
--	-----

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ALTUNCU

HASİDİZMİN ORTAYA ÇIKIŞINA DAİR İDDİA EDİLEN UNSURLARIN SON YAPILAN ÇALIŞMALAR IŞIĞINDA YENİDEN BİR DEĞERLENDİRMESİ	111
---	-----

Arş. Gör. Fatih MEMİÇ

YENİDEN YAPILANMACI YAHUDİLİK: BİR MODERN DÖNEM YAHUDİ MEZHEBİ.....	114
---	-----

Dr. İ. Ethem AYDIN- Prof. Dr. İskender OYMAK

HİCRET SONRASI MÜSLÜMAN-YAHUDİ İLİŞKİLERİNE ORYANTALİST BAKIŞ AÇISI: RUDOLF LESZYNSKY ÖRNEĞİ.....	117
---	-----

Işıl KAYNAK- Doç. Dr. Zehra GENÇEL EFE

HZ. DAVUT'UN ÖFKESİ AVİGAYİL'İN ÇARESİZLİĞİ: HZ. DAVUT, NAVAL VE AVİGAYİL İKONOGRAFİSİNİ KONUSU ALAN ÜÇ GOBLEN'İN PANOFSKY METODOLOJİSİNE GÖRE İNCELENMESİ	120
--	-----

Dr. Öğr. Üyesi Akın TERCANLI

POMPEİUS'UN IUDAEA'DA YAŞANAN İÇ SAVAŞTAN FAYDALANMA SİYASETİ	123
---	-----

Ebru ÖZER

EMANUEL LEVİNAS DÜŞÜNCESİNDE "DÖRT TALMUD OKUMASI" BAĞLAMINDA BAŞKASI OLARAK TANRI.....	127
---	-----

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KINAÇ

KARAİMS IN GRAND DUCHY OF LITHUANIA.....	130
--	-----

Arş. Gör. Cihan ŞİMŞEK

SEMAVİ DİNLERDE HZ. DAVUT VE GOLYAT İKONOGRAFİSİ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ	132
---	-----

Dr. Öğr. Üyesi Akın TERCANLI

19. YÜZYILDA İBRANİCE YAYIMLANAN BİR HASKALA DERGİSİ: KEREM HEMED.....	135
--	-----

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ALTUNCU

İSRAİLOĞULLARININ KENAN (FİLİSTİN) TOPRAKLARINI ELE GEÇİRME SÜRECİ

Prof. Dr. Mehmet KATAR
Ankara Üniversitesi

Yahudilik; belirli bir soy ve toprak ile ilişkilendirilen bir dindir. Bu dinin mensupları kendilerini, ortak ata olarak gördükleri Hz. İbrahim, onun oğlu İshak ve lakabı “İsrail” olan torunu Yakup’a dayandırmakta ve Tanrı’nın, tarihteki adıyla Kenan olarak bilinen Filistin ve çevresindeki toprakları kendilerine yurt olarak verdiğini inanmaktadır. Yahudi kutsal metnine göre Tanrı, bu vaadin gerçekleşmesi amacıyla İsrailoğullarının ilk atası olan Hz. İbrahim’e, yaşamakta olduğu Harran’dan ayrılarak Filistin topraklarına göç etmeyi emretmiş, burada da çeşitli vesilelerle İbrahim’e olan bu vaadini yinelemiştir.

Yahudi kutsal metnine göre Tanrı’nın Yahudi(İsrail) halkının atalarına vaat ettiği toprakların fethi, Hz. Musa’dan sonra liderliği devralan Yeşu döneminde gerçekleşmiş ve İsrailoğulları kendilerine vaat edildiğini iddia ettikleri toprakları yedi, bir rivayete göre de beş yıl

gibi çok kısa bir sürede ele geçirmiştir. Yahudi kaynaklarına göre İsrailoğulları, Tanrı'nın özel desteğiyle gerçekleşen bu fetih sürecini, kendi günahlarının cezası olarak Ay şehri önünde yaşadıkları kayıplar hariç, herhangi bir zayıat vermeden, hatta bir tek kişinin bir tel saçına bile zarar gelmeden tamamlamış ve burada yaşayan kabilelerin bir kısmını tamamen yok etmiş veya topraklarından sürmüş, bir kısmını ise köleleştirmiştir.

İsrailoğullarının, atalarına vaat edildiğini iddia ettikleri toprakları, Yahudi kutsal metninin yukarıda ifade ettiği şekilde, Tanrı'nın özel desteğiyle sorunsuz bir biçimde ele geçirdiği hususundaki olağanüstü fetih hikâyesi gerçek midir? Bir atadan türediği iddia edilen bu halk, atalarına vaat edildiğini iddia ettikleri toprakları, birden bire, sorunsuz ve herhangi bir zayıat vermeden mi gerçekleştirmiştir? Yahudi kutsal kitabı ve bu kitaba dayalı kaynakların bu olağanüstü anlatımlarının gerçek olması mümkün müdür?

Yukarıdaki sorulara, Yahudi kaynakları dışındaki eserler, hatta Kenan topraklarının ele geçiriliş sürecini sorunsuz bir fetih olarak nakleden Yahudi kutsal metninin Yeşu kitabı bile dikkatli biçimde incelendiğinde olumlu bir cevap vermenin

mümkün olmadığı ve İsrailoğullarının Kenan topraklarını ele geçirmesinin yukarıda ifade edildiği kadar kısa zamanda ve kolay gerçekleşmediği görülmektedir. Her şeyden önce tarihi kaynaklar, İsrailoğullarının tek ataya dayandığı ve bu atadan gelen ailenin kuraklık sebebiyle Mısır'a gidip birkaç yüzyıl burada kaldıktan sonra tek bir halk olarak Kenan bölgesine geldiği tezini kuşkuyla karşılamakta ve bunun tersi bilgileri nakletmektedir. Bu bilgilere göre İsrailoğullarının ataları olan yarı göçebe batı Samileri M.Ö. 2000'li yılların öncesinden başlayarak kuraklık gibi sebeplerle bugünkü Suriye ve Filistin topraklarına göç etmeye başlamış ve bu halkların bir kısmı buralarda yaşarken bir kısmı da Mısır'a yerleşmiştir.

Mısır'a yerleşen Sami halklar süreç içerisinde değişen şartlar sebebiyle Mısır'dan ayrılarak Filistin bölgesi ve çevresindeki akraba topluluklarla birleşmiş ve zaman içerisinde bir ulus oluşturmuştur. Bu kabileler Kenan topraklarını da Yeşu kitabının ilk on babında ifade edildiği gibi mutlak bir fetihle birden bire değil, kademeli bir biçimde ele geçirmiştir. Bunu, Yeşu kitabının ilk yarısındaki coşkulu fetih anlatımından sonra görmek mümkün olmakta ve metnin bu ikinci kısımda Yeşu döneminde Kenan topraklarının önemli bir kısmının ele

geçirilemediği, bölgeden sürölüp atılması gereken halkların önemli bir kısmının hala bölgede bulunduğu ikrar edilmektedir. Bu durum Kenan topraklarının, Yahudi kutsal metninin ifade ettiği gibi çok kısa zamanda ve sorunsuz biçimde ele geçirilmediğini ve buradaki halkların da tümüyle yok edilmediği yahut sürölmediğini, aksine kademeli bir biçimde Kenan topraklarına nüfuz edildiğini ve buradaki halklarla da zamanla belirli oranda karışıp kaynaşıldığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: İsrail, Kenan (Filistin), Vaat Edilmiş Topraklar.

BÜYÜK İSRAİL: ODED YINON PLANI VE TEOLOJİK TEMELLERİ

Doç. Dr. Eldar HASANOĞLU
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Oded Yinon Planı, 1982 yılında Kudüs'te Dünya Siyonist Örgütü'nün tanıtım departmanının yayın organı olan Kivunim dergisinin şubat sayısında yayınlanan bir strateji raporudur. Rapor ismini strateji uzmanı, The Jerusselam Post yazarı ve Ariel Şaron'un danışmanlığını yapmış olan Oded Yinon'dan almıştır. Yinon Planı'nda Orta Doğu ülkelerinin demografik durumu, bundan kaynaklanabilecek iç krizler, stratejik hususlar ve bunun gibi meseleler ele alınmaktadır. Bu konu üzerine çalışanlar eski Amerika başkanı George Bush döneminde Amerika'nın Orta Doğu politikasının şekillenmesinde etkin olan figürlerin bölgedeki çatışmalar için ileri sürdükleri çözüm önerilerinde Yinon Planı'nı esas aldıklarını iddia etmişlerdir. Buna binaen aslında bu plan sadece kâğıt üzerinde stratejik bir rapor metni olmayıp aynı zamanda Orta Doğu'da yaşayan milyonların hayatı ile ilgili gelişmelere de etki edebilecek bir metindir. Bazı komplo teorisyenlerine göre

1980'lerden itibaren Orta Doğu'da yaşanan savaş ve parçalanma temalı gelişmeler, PKK'nın ortaya çıkması, İran-Irak savaşı, Amerika'nın Büyük Orta Doğu Projesi, Irak'ın işgali ve parçalanması, Suriye'deki iç savaş ve ülkenin fiili olarak parçalanması, İŞİD'in kurulması gibi tecrübeler Yinon Planı'nda öngörülmüştür ya da önerilmiştir. Kısacası Yinon Planı, İsrail'in bölgesel üstünlüğünü garanti altına almayı hedefleyen bir çalışmadır ve çevresindeki Müslüman devletleri etnik, dini ve mezhebi perspektiften bölüp daha zayıf devletler haline getirme stratejisini uygulamaya çalışır. Oded Yinon Planı'nda, etnik ve dini parçalanmışlığın aslında tüm Arap dünyasında yeniden şekillenmesinde Lübnan örneği çokça dile getirilir. "Oded Yinon Planı'nı hazırlarken bugün bizim en temel ve en yüce amacımız, başta Orta Doğu olmak üzere Müslüman bölgelerin demografik, stratejik, etnik ve ekonomik bakımdan yeni bir dengeye oturmasını sağlayacak stratejiler geliştirmektir" şeklindeki ifadesinde Oded Yinon, amacını açıkça dile getirir. İsrail'in bölgedeki rakipsiz üstünlüğünün temin edilmesi ve İsrail'e sorun teşkil edebilecek bazı devletlerin zayıf hale düşürülmesi de planın amaçlarından biridir. Irak ve Suriye devletleri bu anlamda planda zikredilir.

Oded Yinon, Arap dünyasının ancak kısa vadede İsrail için bir sorun teşkil edeceği görüşündedir. Çünkü uzun vadede bu devletlerin etnik azınlıkları ve dini-mezhebi hizipleşmelerinden kaynaklı iç krizlerle boğuşacağı ve bu nedenle İsrail için sorun teşkil etmeyeceğini düşünür. Oded Yinon'un "Suriye ve Irak'ın parçalanması ve gelecekte Lübnan'da olduğu gibi etnik ve dini alanlarda bölünmesi, İsrail'in uzun vadede doğu cephesindeki esas hedefidir. Suriye dini ve etnik yapısına uygun olarak parçalanıp günümüz Lübnan'ında olduğu gibi birkaç devlete bölünecektir" ifadeleri bu durumu destekler niteliktedir. Irak'la ilgili değerlendirmelerde de bulunan Yinon, Irak'ı bir taraftan petrol açısından zengin diğer taraftan da iç işlerinde parçalanmış bir devlet olarak tanımlar. Ona göre Irak'ın parçalanması Suriye'nin parçalanmasından daha önemlidir. Diğer bir taraftan planın teolojik yönünü "vadedilmiş topraklar" düşüncesi oluşturur. Çünkü raporun ilgilendiği bölge İsrail'in çevresindeki Müslüman devletlerdir ve bu devletlerin bulunduğu alan Yahudi dini literatüründe ve Siyonizm ideolojisinde "Arz-ı Mevud" adıyla bilinen topraklardır. Buradan hareketle planın sadece stratejik değil aynı zamanda ideolojik ve dini bir yönünün de olduğunu söyleyebiliriz. Bunun nedeni Yahudi

düşüncesinde Tanrı, kutsal toprak ve kutsal kavim üçgeninin varoluşsal bir öneme sahip olmasıdır. Bu durum Yahudilerin aidiyet duygusunu geliştiren temel faktördür.

Anahtar Kelimeler: Oded Yinon, Dünya Siyonist Örgütü, Ortadoğu, Arz-ı Mevud.

YAHUDİLİKTE SAHTE MESİH TRAVMASININ ÖNEMLİ BİR HALKASI: JACOB JOSEPH FRANK

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk ARAZ
Marmara Üniversitesi

Dünya üzerinde mevcut olan neredeyse bütün dinlerde kıyamete yakın ortaya çıkacak ve o dinin mensuplarına altın bir çağ, güzel bir dönem yaşatacağı umulan bir mesih beklentisi söz konusudur. Yahudilik de bu dinlerden birisi olup mesihin geleceğine inanmak günümüzde Ortodoks Yahudiliğin inanç esasları arasında yer almaktadır. Maimonides (1138-1204) tarafından oluşturulan ve yaklaşık bin yıldır Yahudilerin büyük çoğunluğu tarafından kabul edilen on üç maddelik inanç esasları arasında mesih beklentisi şöyle ifade edilmektedir: “Mesih gelecektir; geciktiği halde yine de beklerim.”

Yahudilikte Davut soyundan geleceği kabul edilen mesihin siyasi ve dini alanda bir dizi faaliyette bulunacağına inanılır. Yahudilerin binlerce yıldır devam eden sürgün hayatının sona ereceği ve mesihin Yahudileri vaat edilmiş topraklarda toplayacağı, Yahudilerin orada bolluk ve bereket içinde yaşayacakları ve dünya üzerinde mutlak bir

hakimiyetlerinin tesis edileceği mesihten beklenen siyasi faaliyetlere örnektir. Dini alanda ise mesih, Yahudiler için çok önemli olan 3. Mabet'in yapılmasını sağlayacak, başta kurban ibadeti ve bazı tarımsal kurallar olmak üzere 2. Mabet'in yıkılması ve sonrasındaki süreçte Yahudilerin sürgüne gönderilmiş olması sebebiyle askıya alınmış olan bazı dini uygulamaları da yeniden başlatacaktır.

Bütün bu beklentilere bağlı olarak Yahudi tarihi boyunca her dönemde Mesihlik iddiasıyla ortaya çıkan pek çok kişi olmuştur. Bunlardan Simon Bar Kohba, Sabatay Sevi gibi bazı isimler, önemli sayıda Yahudinin kendilerinin beklenen kurtarıcı mesih olduğuna inanması ile Yahudiler arasında önce heyecan, bir süre sonra da hayal kırıklığı yaratmıştır. 18.yy.'da Doğu Avrupa'da ortaya çıkan Jacob Joseph Frank bu sahte mesih zincirinin önemli bir halkasını oluşturmıştır. Frank, kendisinden yaklaşık bir asır önce Mesihlik iddiasında bulunan Sabatay Sevi gibi Zohar'cı Kabala geleneğinden beslenmiş, kendisinin Sabatay Sevi'nin devamı, hatta inkarnasyonu olduğunu iddia ederek onun görüşlerini dile getirmiş, yer yer yeniden yoruma tabi tutmuştur. Bu kapsamda Yahudileri "Esav'ın Yolu"na, yani Hıristiyan olmaya davet etmiş, bu durum Polonya tarihinde yaşanmış en büyük din değiştirme

hadiselerinden birini doğurmuştur. Biz bu çalışmamızda Frank'ın hayatı, Mesihlik iddiasıyla ortaya çıkışı, hareketinin tarihi gelişimi ve nihayetinde inananlarının büyük çoğunluğunun Hıristiyanlığa geçmesiyle Yahudi toplumu üzerinde ortaya çıkardığı etkiyi incele-meye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Yahudilik, Mesih, Jacob Frank.

YAHUDİLERLE İLGİLİ ARAŞTIRMALARDA KARŞILAŞILAN BAZI PROBLEMLER

Dr. Öğr. Üyesi Rahim AY
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Araştırmacının yaptığı araştırmada bazı problemlerle karşılaşması kaçınılmazdır. Araştırmada problemin doğru bir şekilde belirlenmesi, konuyla ilgili kaynakların tespit edilmesi ve bu kaynaklardaki bilgilerin ayıklanarak bazı sonuçlara ulaşılması zorlu bir süreçtir. Yahudilik araştırması yapıldığında da gerek tarihsel metinlerin değerlendirilmesinde, gerek güncel durumun ortaya konmasında bazen eksik kaynak taraması, bazen konuya ideolojik veya önyargılı yaklaşılmasından ileri gelen problemler doğabilmektedir.

Öncelikli olarak gerek Yahudi ve Hristiyan kutsal metinlerinde, gerek Kur'an ve hadislerde Yahudilerin seçilmişliği ve Tanrı'nın onlara vadettiği nimetler konusunda verilen bilgiler pek çok problemi beraberinde getirmektedir. Kur'an'da Yahudilerin seçilmişliği ve lanetlenmesiyle kastedilenin bütün Yahudiler mi yoksa o dönemdeki Yahudiler mi olduğu, yoksa

bununla bir zihniyetin mi kastedildiği cevap bekleyen sorulardır.

İkinci olarak, Yahudi, Siyonist, İsrail, Mason, Sabatayist İsrail devleti gibi kavramların anlam içeriğinin bilimsel bir şekilde ortaya konması çok önemlidir. Zira bu kavramların birbirine karıştırılması önemli bilgi yanlışlıklarına sebep olabilmektedir. Her Yahudi'nin Siyonist olduğunun zannedilmesi, her Siyonistin siyasi Siyonist zannedilmesi gibi genellemeci yaklaşımlar bunlardan birkaçıdır. Ayrıca İsrail devletinin uyguladığı ve pek çok Yahudi'nin karşı çıktığı uygulamaların bütün Yahudilere teşmil edilmesi yanlıştır.

Bir diğer problem, Yahudilerle ilgili pek çok komplo teorisinin doğru kabul edilmesi veya gerçek ve doğru bilgilerin komplo teorisi olarak gösterilmeye çalışılması da aynı şekilde araştırmancının doğru sonuçlar vermesini engellemektedir. Türkiye'deki bazı siyasi yapıların kendi mensuplarına anti Siyonizm söylemine dayalı olarak tarihî gerçeğe örtüşmeyen bilgiler aktarması da bu kabildendir.

Yahudi toplumunda farklı mezhep ve görüşlerde pek çok fikir ayrılığı bulunmaktadır. Bunun sonucu olarak Yahudi topluluklar birbirini

suçlamaktadırlar. Yahudilerin birbirlerine yönelik suçlamaları antisemitizm olarak görülmezken, Yahudi olmayan araştırmacıların ortaya koydukları bilgiler ve yaptıkları yorumlar antisemitizm olarak değerlendirilmektedir. Bütün bunlar, Yahudiler ve Yahudilik ile ilgili objektif ve hakikati yansıtan araştırmaların yapılması önündeki büyük engeller olarak durmaktadır.

Bu bildiride belli başlıklar halinde verilen bu durumların Yahudilerle ilgili araştırmalarda ne gibi problemlere yol açtığı tartışılacak ve değerlendirilecektir. Problemlerin kaynakları ve sonuçları tespit edilecektir. Çalışmada hem tarihi kaynaklara hem de aktüel belgelere başvurulacaktır.

Anahtar Kelimeler: İsrail, Yahudilik, Siyonizm, Antisiyonizm, Sabatayizm, Semitizm, Antisemitizm.

JEWES AND JUDAİSM IN EAST ASIA

Dr. Öğr. Üyesi Kubilay ATİK
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

The Jewish community in East Asia has been one of the least studied diasporas not only within the framework of Jewish studies, but also within the framework of diaspora studies in general. This paper aims to present a general overview of the history, culture and current situation of Judaism and the Jewish communities mainly but not limited to China with a focus on the primary sources at hand. While the main focus will be on the Jewish communities in Kaifeng and later on the other commercial centers of China which still host the largest Jewish communities in East Asia, the Fugu plan and the Japanese approach to the Jewish communities in East Asia and the planning of Jewish resettlements in Manchuria and Korea by the Japanese Empire will also be dealt with briefly. While the Chinese sources themselves are brief and somewhat confusing on the matter, they are valuable nonetheless, and in this study, the letters from the Jesuits and the Franciscans to Vatican as well as other archival documents from Vatican such as Sinica Fransiscana will be extensively used.

Keywords: Kaifeng Jews, Jews in East Asia,
Jewish Diaspora, Chinese Jews.

KUR'ÂN'I KERİM'DE YAHUDİLERİN TANRI İNANCINA YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Coşkun ÖZDEMİR- Doç. Dr. Gökhan ATMACA
MEB-Sakarya Üniversitesi

Allah, insanlık tarihi boyunca yeryüzünde yaşayan insanlara; her şeyi yoktan yaratan, âleme düzen koyan yüce yaratıcıyı tanıtmayı ve insanların O'na karşı görev ve sorumluluklarını bildirmesi için peygamberler göndermiştir. Allah tarafından gönderilen her peygamber kavmine; Allah'ın bir ve tek ilah olduğunu, O'nun eşinin, benzerinin ve denginin olmadığını, sadece Allah'a kulluk ve taâtte bulunmaları gerektiğini tebliğ etmiştir. Ancak kendilerine gönderilen peygamberlere rağmen insanların bazıları, Ay'a, Güneş'e, yıldızlara vb. varlıklara taparak tevhitten uzaklaşmışlardır. Allah, bu durumda olup tevhitten sapan kavimleri tekrar doğru yola ve tevhide davet etmesi için peygamberler göndermiştir. Kendilerini tevhit inancına davet etmesi için peygamber gönderilen kavimlerden biri Yahudilerdir. Ancak onlar, kendilerine birçok peygamber ve ilahi kitap gönderilmesine rağmen tevhitten ve doğru yoldan uzaklaşarak Allah inancı konusunda bazı hatalara

düşmüşlerdir. Bu çalışmamızda ki amacımız Kur'an-ı Kerim'in perspektifinden bakarak Yahudilerin Allah inancı konusunda düşmüş olduğu hataları tespit etmek ve Kur'an'a göre doğru Allah inancını ortaya koymaktır. Bu çalışma, Kur'an'ın, Yahudilerin Allah inancı konusunda onaylamadığı ve eleştirdiği noktaların tespit etmesi, Kur'an'ın Yahudilikteki Tanrı inancına bakışını ortaya koyması ve bu konu üzerinde tefsir ve dinler tarihi alanında çalışma yapmak isteyen araştırmacılara katkı sağlayacak olması bakımından önem arz etmektedir. Çalışmamızın konusu gereği ilk olarak Kur'an'ı Kerim de ki Yahudilerin Tanrı inancı ile ilgili ayetler tespit edildi. Sonra bu ayetleri açıklayan hadisler ve tefsir kitaplarına başvuruldu. Daha sonra da Kur'an'ın Yahudilikteki Tanrı inancına yönelttiği eleştirilere delil olabilecek Tevrat metinlerinden ilgili bölümler ve konuyla ilgili rivayetler tespit edildi. Ayrıca konumuzla alakalı yazılmış kitap, tez ve makalelerden de yararlanıldı. Yapmış olduğumuz çalışma sonucunda Kur'an-ı Kerim'in, hem nüzul olduğu ortamda yaşayan Yahudiler hem de onun nüzulünden önceki dönemde yaşamış olan Yahudiler arasında ayırım yapmadan onların Tanrı inancı konusunda düştikleri hatalara eleştiriler yönelttiğini tespit ettik. Bu eleştirilerden bazısının; Allah hakkında

söylenilmesi ve düşünülmesi yanlış olan söz, fiil ve davranışlar olduğunu; en büyük eleştiri konusunun ise kendilerine gönderilen peygamberlere rağmen onların Allah'tan başka ilahlar arayarak şirke düşmeleri konusunda olduğunu gözlemledik.

Anahtar Kelimeler: Kuran, Yahudi, Yahudilik, Tanrı, Eleştiri, İnanç.

YAHUDİ İNANCINDA RÜ'YETÜ'L- MELEK

Dr. Sevda AKTULGA GÜRBÜZ
Diyanet İşleri Başkanlığı

Yaratılışından itibaren ilâhî hitâba ve lütfa mazhar olan insan; akıl, kalp ve hissiyatıyla Rabbini görmeyi arzulamıştır. Genellikle gaybî bir konu olan rü'yetin kapsamına Allah Teâlâ'nın dünyada ve ahirette görülmesinin imkânı ile beraber, peygamber ve meleklerin rüyada veya yakaza halinde görülüp görülmemesi konuları da girmektedir. Dinin ayrılmaz konulardan biri olan rü'yet, semavî kitaplarda önemli yer tutmaktadır. Ancak dinlerdeki farklı melek algılamaları beraberinde farklı bakış açılarını ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla gaybi varlıklardan olan meleklerin rü'yeti dinler arasında farklı biçimlerde tasavvur edilmekte ve mahiyetleriyle ilgili değişik bilgiler verilmektedir. Yahudi düşünce tarihinde oluşturulan iman esasları ve amaçlarıyla ilgili esaslarından birisi de meleklerle imandır. Yahudilikte peygamberliğe ilk adım olan rü'yetü'l-melek, rüya veya yakaza halinde tezahür etmektedir. Genel olarak içinde ahiret inancı barındıran bütün dinler için meleklerle irtibat, yaratıcıya ulaşmanın bir vesilesi olarak

görülmektedir. Yahudi düşünürler tarafından belirtilen iman esaslarında özellikle Hz. Peygamber devrinde melekler, Allah'ın kızları diye isimlendirilmekteydi. Daha sonraki dönemlerde Yakup ile gürleşen varlık olarak zikredilen melekler, son olarak Elohim ve nihayetinde de Bene Elohim (Tanrının oğulları) şeklinde tasnif edilmişlerdir. Dolayısıyla Hz. Lût'a gelen insan şeklindeki iki meleğın yemesi-içmesi, Sodom halkı tarafından görölmesi ve insanların ellerinden tutup yardım ettiklerine dair melek tezahürlerinin aslı, Babil sürgününden itibaren Yahudi toplumunun yaşadığı olayların tezahürlerinden kaynaklanmaktadır. Çünkü Süleyman peygamberden sonra bu toplumun yaşadığı savaş ve sürgünler onları kurtarıcı beklentisine sürüklemiştir.

Yahudiliğın kutsal metinleri incelendiğinde genel olarak melek inancının var olduğu ancak uzun tarihi süreçte bu inancın büyük ölçüde değışikliğe uğradığı görölmemektedir. Aslında bu değışiklik, meleklerin Tanrı'dan bağımsız varlıkları olmayan, yalnızca O'nun gücünün ve iradesinin bir tezâhürü olmalarından kaynaklanmaktadır. Ancak ruhânî tabiatlarından dolayı görölmemeyeceğine inanılan meleklerin Yahudi kutsal kitabındaki pasajlarda herhangi bir şekilde görölebileceklerine dair söylemler tezatlık içermektedir. Kabul edilen

melek inancında peygamberlere ve diğer insanlara insan veya farklı şekillerde görünüp onlara Allah katından haber getiren melekler; çok büyük ve çok göz alıcı haşmetli olarak anlatılmakta ancak ‘boyları yedi gök kadar, vücutları ise kartalın bedenine benzer’ şeklinde tasvir edilmektedir. Yahudiliğin melek anlayışları arasında tezatlık, Tanrı'nın yardımcıları olan ve onun sırlarına vakıf olan meleklerin Yahudilik metinleri ve Yahudi mitolojik unsurların tezatlığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler:Yahudilik, Gayb, Rü'yetü'l-Melek, Rüya, Yakaza.

“SİVİL HUKUK YOLUYLA EVLİLİK YA DA BOŞANMAK YOKTUR”: İSRAİL AİLE HUKUKU UYGULAMALARINDA DİNİ HUKUK-SİVİL HUKUK DİKOTOMİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Hakîme Reyryan YAŞAR
Mardin Artuklu Üniversitesi

İsrail aile hukuku alanında iki farklı hukuk sistemini tatbik etmesiyle hem Yahudi hukuk tarihinden hem de dünyadaki diğer aile hukuku sistemlerinden farklılaşmaktadır. Bu tebliğde, boşanma davaları özelinde, İsrail’deki ikili hukuk uygulamasından doğan sorunlara dair bir kesit sunulacaktır. Diasporada yaşayan Yahudiler aile hukukundaki meselelerini asırlarca kendi mahkemelerinde hahamlar tarafından çözümlerken kurulan yeni Yahudi devletinde bu uygulama önemli bir değişikliğe uğramıştır. Günümüzde tarihi tecrübesinden farklı olarak Yahudi hukuk devleti çatısı altında nikah ve boşanmaya ilişkin meseleler, hahamların yanı sıra İsrail adalet sistemi tarafından atanan Yahudi seküler mahkemelerce de yürütülebilmektedir. Bu dikotomik hukuki yapı Yahudi hukuk tarihi geleneği penceresinden bakıldığında oldukça yeni

bir tecrübe olarak karşımıza çıkmaktadır. İlkel olarak yer yer birbirinden farklılaşan Yahudi hukuku ve seküler hukukun aynı anda tatbik edilmesi beraberinde birtakım sorunları getirmiştir. Yahudi hukuku ve seküler hukuk farklılığı neticesinde oluşan bu sorunların bir kısmı boşanma davalarında somutlaşmaktadır. Önemli olan sorunlardan bir tanesi de Yahudi aile hukuku uygulamalarında boşanmayı talep eden kadını oldukça zor durumda bırakan ve kadının yeniden evlenmesini zorlaştıran bir statü olan Agunah problemidir. İsrail adalet sisteminde Agunah'a ilişkin sorunların çözülmesi beklenirken, Agunah sorunu bu dikotomik yapıda farklı bir şekle bürünmüştür. Bu sorun bağlamında seküler aile hukuku alanında kadın-erkek eşitliğini talep eden Yahudiler tarafından sıkça dile getirilen eleştiriler, Yahudi aile mahkemesinin meseleleri eşitlikçi bir pencereden ele almaması ve zaman zaman sivil mahkemenin kararını tanınmaması noktasında yoğunlaşmaktadır. Aynı zamanda bu dikotomik yapının aile hukukunda kadınlar için fırsat eşitliğine engel teşkil ettiği dile getirilmektedir. Burada evlenme ve boşanma özelinde yaşanan tartışma, fırsat eşitliğinin yanı sıra seküler hukuk-dini hukuk ilişkisi ve çoklu hukuk sisteminin imkânı gibi konuların da tekrar gözden geçirilmesine katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yahudi Hukuku, Aile Hukuku, Sivil Hukuk, Boşanma.

MECÛSÎ GELENEĞİNDE YAHUDİLİK ELEŞTİRİSİ: SHAK-UD-GUMĀNĪH- VİZĀR ÖRNEĞİ

Mehmet ALICI
Mardin Artuklu Üniversitesi

Bu tebliğde Mecûsî geleneğinin Sâsânîler döneminde geliştirdiği ve Avesta'nın yorumu bağlamında Zend diye bilinen dinî edebiyatın diğer dinlere ilişkin bakış açısı, Yahudilik özelinde incelenecektir. Diğer dinî geleneklere dair apolojetik karşı duruşun temellendirildiği *Shak-ud-Gumānīh-Vizār* metni, özellikle Mecûsî ruhban sınıfı için kaleme alınmıştır. İslamî dönemde son şeklini alan metin, din adamlarının muhatap olunması muhtemel dinlere dair bilgilendirilmesini hedeflemiştir. Metin özellikle reddiye tarzını benimseyerek muhatabının teolojik argümantasyonunu eleştirmektedir. Bunu yaparken de bahse konu edinen dinin kutsal metinlerinden hareket etmektedir. Konumuz itibarıyla Yahudi kutsal metin literatüründen “Öryātā” (Aramice Torah) ifadesiyle söze başlamaktadır. Burada özellikle Tekvin kitabının başında söz konusu edilen dünyanın yaratılması süreçleri ve sonrasında insanın yaratılması ve

yeryüzüne gönderilmesi temaları tartışılmaktadır. Zend metni, mantıksal önermeler kurarak Yahudi düşüncesinin tanrı fikrini olumsuzlama yoluna gitmekte ve yaratma süreçleri bağlamında tanrının bilgisini, iradesini ve emretmesini tartışmaya açmaktadır. Hasılı, bu çalışmada eserin Yahudi dinî edebiyatını ele alış tarzı, tartışmaya açtığı konular ve metnin monolog yöntemle ilerlemesi gibi konular işlenecektir.

Anahtar Kelimeler: Yahudilik, Mecusi, Shak-ud-Gumānīh-Vizār.

YAHUDİLİKTE KADIN ALGISININ TARİHSEL SERÜVENİ

Şerife ÖZKETEN
MEB

Yahudiliğin kadın algısını yaratılış meselesine kadar götürmemiz gerekir. Tekvîn’de yer alan Elohist ve Yahvist metinlerde iki farklı kadın söylemi karşımıza çıkmakta, iki ayrı yaratılış tarzı anlatılmaktadır. Kadının yaratılışı ile ilgili ibareler, ilerleyen süreçte ona olan bakış açısını da etkilemiştir. Yahudi kutsal metinlerini incelediğimizde; daha çok erkek merkezli bir anlayışın hâkim olduğuna şahit olmaktayız. Farklı görüşler olmakla beraber genel kabule göre kadın erkekten sonra yaratılmıştır. Acaba ilk dönemlerde de durum gerçekten böyle miydi? Yoksa başlangıçta kadına gereken değer verilmesine rağmen bir kırılma süreci yaşanıp kadın algısı olumsuzla mı çevrildi? Yahudi inancında kadın günümüzde nasıl bir konuma sahip? Yahudi olmanın en temel şartı Yahudi bir anneden doğmak olduğuna göre kadının erkekten daha üstün olduğu düşüncesi ön plana çıkabilir. Yahudi toplumunda sosyal hayat cinsiyete göre şekillenmiş olup kadın burada rol almaz. Kadın, ailesini korumakla, çocuk sahibi olmakla ve

neslini devam ettirmekle görevlidir. Yahudi inancında kadının anne olarak özel bir yeri vardır. Buna sebeple ona saygı duyulması gerekmektedir. Kadın, eşine ve ailesine bağlı olmalıdır. Evin geçimini erkek üstlenmiştir. Fakat eşler arası anlaşmazlık durumunda kadının kocasından boşanması zor olabilir. Yahudi inancında kadın ile ilgili oluşturulan yanlış algılar mevcuttur. Acaba bu yanlışlıklar Yahudi kutsal metinlerinden mi, Yahudi din bilginlerinin oluşturduğu dini literatürden mi kaynaklanmaktadır? İhtilaflı konulardan biri kadının Yahudi ibadet ritüellerine katılma hakkının olup olmadığıdır. Yahudilerde evde aileyle birlikte gerçekleşen ritüel, sinagogda gerçekleşenler kadar önemlidir. Kadının rolü evin içindeki dini uygulama alanında merkezidir. Kadın cemaatle gerçekleştirilen ibadetleri, sinagogda arkalarda ya da üst katlarda yerini alarak izler. Kadın, erkekler gibi giyinemez. Saçının telini gösteremez. Başının açılması halk içinde küçük düşürücü bir durumdur. Yahudilerin yaşadıkları için sürgünler, tarihi seyrinde aileyi hayatta kalmak için çok önemli bir konuma getirmiştir. Bu sebeple annenin rolü her zaman merkezi bir öneme sahip olmuştur. Nesilden nesile anneden kıza aktarılan bu tutum, ailenin her zaman Yahudi kadınların temel alanı oluşturmasına neden olmuştur. Fakat aynı durum sosyal hayat için geçerli olmamıştır.

Yahudilikte kadının tamamen arka plana atıldığına yönelik bir algı oluşabilir. Ancak durum tam olarak böyle değildir. Tarihsel veriler incelendiğinde ekonomik alanda çok güçlü kadınların olduğu dikkat çekmektedir. Çalışmamız Yahudilikte kadın algısının mahiyetini ve incelenmesini konu edinmektedir. Kadın algısının tarihsel seyrinde doğurduğu olumlu ve olumsuz çok yönlü sonuçlara vurgu yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kelam, Yahudilik, Kadın, Yaratılış, Aile.

ESKİ AHİT’TE ÖRNEK BİR KADIN MODELİ: DEBORAH’IN HİKAYESİ

Dr. Öğr. Üyesi Fatih EROĞLAN
Siirt Üniversitesi

Eski Ahit’te Hakimler kitabı Yeşu’nun ölümünden sonra İsraililerin içinde bulundukları karanlık ve zorlu dönemler ile bu zorlu dönemler neticesinde Yahudi toplumunun karşılaştığı sorunları ele alarak betimleyen bir kitaptır. Bu kitap dönemin şartlarını, Yahudilerin yabancılarla olan karşılaşmalarını ve onlarla ilişkileri neticesinde İsrail halkının içine düştüğü durumları anlatır. Bunun yanı sıra bu kitap İsrail halkına adalet ve yönetim gibi konularda rehberlik eden yöneticilere ilişkin hikayeleri de ihtiva eder. Bu hikayelerde Tanrı’nın buyruklarını göz ardı eden İsraililerin sergilemiş oldukları bazı davranış kalıplarının içine düşülen olumsuz durumların bir nedeni olduğu vurgulanır. Bu anlatılarda diğer halklar karşısında aciz duruma düşen İsraililerin Tanrı Yahve’ye muhtaç oldukları ve ancak onun yardımı sayesinde kurtuluşa erebilecekleri belirtilir. Hakimler kitabının İsrail halkına mesajı açıkça belirtilir. Buna göre boyunduruk ve zillet altında kalmak Tanrı’ya yalvararak ve ona olan bağlılığını yinelemek suretiyle mümkündür. Bu yüzden

Hakimler bölümünde Tanrı Yahve'nin belirli aralıklara İsrailileri içinde bulundukları durumdan kurtaracak yönetici rehber liderler gönderdiği ifade edilir. Bu liderler İsrail toplumunu düşmanlardan kurtaracak olan ve birbiri ardınca gönderilen kılavuz modellerdir. Yahudi halkının kurtaracak bu kılavuz yöneticilerden birisi de Deborah'tır.

Yahudilikte kadının konumuna ilişkin araştırmalarda Deborah oldukça önemli bir yere sahiptir. Çünkü Deborah Tanah'ta Hakimler kitabında bahsedilen tek kadın hakimdir. Ayrıca Miriam, Hulda, Esther, Sarah, Hannah ve Abigail ile birlikte adı anılan kadın peygamberler arasında da yer alır. Bu anlamda Deborah Eski Ahit'te aynı anda hem peygamber hem de hâkim olan tek kadındır. Öte yandan Deborah Eski Ahit'te yer alan kıssalardaki kadına ilişkin imgeler ile Eski Ahit'in bazı kıssalarında bahse konu olan öteki kadın tipolojilerinden de oldukça farklı bir yere sahiptir. Eski Ahit'teki bazı bölümlerde yer alan kadına yönelik olumsuz nitelermeler ve imgelerin aksine Hakimler kitabında anlatılan hikâyede Deborah; Tanrı ile güçlü bağları olan inançlı, itaatkâr ve aynı zamanda savaşçı özellikleri ile İsrail toplumunun örnek bir kadın lideri konumunda betimlenir. Ayrıca bir kadın yönetici olarak Deborah'ın Hakimler kitabındaki anlatısı

ataerkil Yahudi toplumu göz önünde bulundurulduğunda oldukça benzersizdir. O, sahip olduğu konumun kaynağını bilen ve bu anlamda da İsrail halkını Tanrı Yahve'ye davet eden biridir. Tehlike altında bulunan İsrail halkını düşmanlardan kurtararak zafere ulaştıran bir bilgedir.

Anahtar Kelimeler: Deborah, Hakim, Peygamber, Kurtarıcı, Örnek Kadın.

MİTOLOJİNİN GOTİK KAHRAMANLARI: LİLİTH VE AL KARISI

Miyase GÜZEL
Necmettin Erbakan Üniversitesi

Bugün, pek çok milletin eski ve derin bir mitolojik geçmişi bulunmaktadır. Tarihî ve edebî kaynaklarda canlı ve cansız varlıklar hakkında söylenen, ilk insanların yaşam bilgileri olan mitolojik anlatılar, günümüzde form değiştirerek varlığını sürdürmeye devam etmektedir. İnsanlığın ortak zihin haritaları olan mitoloji (mythologie), en temel anlamıyla ilkel insanların bulundukları dünyayı anlamlandırma sürecinde ürettikleri anlatılar yığınıdır. Hiçbir teknoloji ile karşılaşmamış, hayvanlar ve bitkiler ile bir arada yaşayan insan, içerisinde bulunduğu beşeri ve göremediği metafizik dünyayı izah etmenin yollarını aramıştır. Kendisi ve doğadaki diğer unsurlar hakkında düşünceler üreterek varlığını devam ettirmeye çalışmıştır. Mitoloji araştırmaları dinler tarihi ile yakından ilgili olup folklor ile bağlantılıdır. Gardner mitolojinin “tabiatta bulunan varlıklara ve yaşanan olaylara kişilik vermek sureti ile anlatma şekli” olduğunu ifade

ederek mitik anlatıların bir kimliği olduğuna işaret etmiştir. Mitolojik karakterler ait olduğu toplumun sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik özelliklerini yansıtmaktadır. Bu özelliklerin yanında üretildiği toplumun inanış ve düşünüş sistemlerini kendi bünyelerine dahil ederek devamlılığını sürdürmektedir. Bilinmeyi bilme çabası olan mitolojik anlatılar, zaman içerisinde iskeletini bozmadan değişime uğrasa da bugüne kadar gelebilmiştir.

Türk ve Yahudi toplumları, uzun tarihsel geçmişinin verdiği avantaj ile köklü bir mitolojiye sahiptir. Bu toplumların bilgi birikimleri ve tecrübeleri edebiyatlarına yansımıştır. Bilinmeyi bilme, anlaşılmayı anlamlandırma yöntemi olan mitsel anlatılar, C. G. Jung'un ifade ettiği gibi kolektif bilinç sayesinde benzerlikler içermektedir. Türk mitolojisindeki Al Karısı ile Yahudi mitolojisindeki Lilith de fiziksel ve ruhsal özellikleri bakımından önemli ölçüde benzerlik gösteren önemli kahramanlardır. Bu benzerlikler insan yaşamındaki ortak yaşantılar ve yakın tasavvurların bir ürünüdür. Her ikisi de kadınlara ve çocuklara zarar vermekte, toplumsal düzeni bozan davranışlar sergilemektedir. İnsanlar bu iki varlıktan korunmak için birtakım inanç ve uygulamalar geliştirerek kaçınma ve anlaşma yoluna gitmiştir.

Bu alışma Lilith ve Al Karısı merkezli mitolojik bir değerlendirmenin sonucu olacaktır. Günlük hayatta ve anlatılarda sıklıkla karşılaşılan bu iki gotik karakterin Türk ve Yahudi mitolojilerinde benzeşen/ayrışan yönleri görsel ve metinsel örnekler üzerinden tahlil edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Mit, Mitoloji, Lilith, Al Karısı, Gotik, Kolektif Bilinç.

FEMİNİST TEOLOJİ BAĞLAMINDA JUDİTH PLASKOW VE TEOLOJİSİ

Aysel OKUDAN
Ankara Üniversitesi

1960-1970’lerde Kuzey Amerika’da etkinliğini artıran feminist hareket, çok geçmeden Yahudi geleneğini de etkilemiştir. Yahudi kadınlar, kendi sosyal ve dini hayatlarında varlıklarını sorgulamaya ve eleştirmeye başlamıştır. Judith Plaskow, söz konusu eleştirinin akademik ortama taşınmasında etkili olan feminist hareketin öncü isimlerindendir. Kendisini ilk Yahudi feminist teolog olarak tanımlayan Plaskow, aynı zamanda yazar ve aktivisttir. Bu çalışmada, Plaskow’un feminist teoloji çalışmalarındaki katkılarının araştırılması ve ortaya konulması amaçlanmıştır.

Feminizm kavramı üzerinde ortak bir tanım yapmak oldukça zordur. Benzer şekilde Yahudi feminist teolojisini de tek bir çatı altında ele almak mümkün görünmemektedir. Yahudi feminist araştırmacılar, farklı Yahudi gruplarına mensup olup farklı yaklaşım ve önceliklere sahiptirler. Ancak Yahudi kadınının konumunu iyileştirme ve kadınların deneyimlerini Yahudi teolojisine dahil etme noktasında aynı amaca hizmet etmektedirler.

Dolayısıyla Plaskow'un teolojisinin anlaşılması için öncelikle kendi eserleri taranmıştır. Onun teolojisini feminist teoloji bağlamında değerlendirebilmek için ise ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır. Büyük ölçüde betimleme yönteminin kullanıldığı çalışmamızda karşılaştırma metoduna da başvurulmuştur.

Judith Plaskow, Yahudi kadınının sorununun politik veya sosyolojik değil, teolojik olduğunu iddia etmektedir. Problemin kaynağı olarak ataerkil yapı sergileyen halakanın düzeltilmesiyle uğraşmak yerine Yahudi teolojisine odaklanması gerektiğini savunmaktadır. Yahudi toplumunun temellerini yeniden ele almak için Yahudilerin Sina Dağı'nda Tanrı ile karşılaşma deneyimlerinden işe başlamak gerektiğini iddia etmektedir. Zira Yahudi tarihinin en merkezi olayında sadece erkekler muhatap alınarak kadınlar görmezden gelinmiş ve onlarla ilgili herhangi bir kayıt da aktarılmamıştır. Çünkü kutsal metinler erkekler tarafından oluşturulup yayılmış ve yorumlanmıştır. Bunun sonucunda da erkek merkezli, kadın deneyimini göz ardı eden bir Tanrı dili ortaya çıkmıştır. Plaskow, Tanrı hakkında kullanılan bu dilin sosyolojik olarak şekillendiğini dolayısıyla Tanrı'ya atfedilen niteliklerin ondan ziyade toplumun sosyal düzeni hakkında bilgi verdiğini savunmaktadır.

Kadınların kendilerini Yahudiliğin bir parçası olarak hissedebilmeleri için geleneksel kaynaklarda bulunmayan kadınların deneyimlerinin de Yahudi geleneğine dahil edilmesi gerekmektedir. Kadınların deneyimlerinin eksik kalan kısımlarının midraşlar aracılığı ile yeniden yazılarak teolojik söylem ve Yahudi hafızası yeniden şekillenmelidir.

Çalışmamız neticesinde Plaskow'un genel olarak feminist teolojiye, özel olarak ise Yahudi feminist teolojisine getirdiği eleştiriler, sağladığı katkılar ve sunduğu yenilikler tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra oldukça yakın bir geçmişe sahip olan feminist teolojinin, Yahudilik geleneği üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesine imkan bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Judith Plaskow, Yahudi, Kadın, Feminizm, Teoloji.

BOSNA HERSEK'TEKİ YAHUDİLERİN KISA TARİHİ

Prof. Dr. Cengiz BATUK - Öğr. Gör. İsmail
HODZİÇ

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Bosna Hersek'in spesifik coğrafi konumundan dolayı, tarih boyunca, bir çok halk farklı sebep ve maksatla bu bölgeye gelip yerleşmiştir. Bazı topluluklar Bosna Hersek'i sadece bir geçiş güzergahı olarak kullanırken kimileri bu topraklara kalıcı olarak yerleşmiştir. Bosna'yı mesken tutan halklardan birisi de Yahudilerdir. Yahudiler bu bölgeye 1492 yılından sonrasında gelmişlerdir. Reconquista sonrasında Endülüs'te yaşayan Müslümanlarla birlikte Yahudiler de göçe zorlanmışlardır. 1492'de İspanyollar ve 1496'da da Portekizler tarafından Yahudilere karşı başlatılan Engizisyon mahkemeleri Yahudilerin Endülüs'teki yaşamını imkansız hale getirmiştir. MS 1070'de Süleyman Mabedinin yıkılması tarafından sürgüne gönderilen Yahudiler genellikle Batıya doğru bir göç gerçekleştirmişken bu defa göçün yönü Batıdan Doğuya doğru gerçekleşmekteydi. Filistin kökenli olup daha çok Doğu Avrupa'da mukim olan Yahudiler Aşkenaz olarak adlandırılırken Batıdan yani Endülüsten

gelerek Doğuya yerleşen Yahudilere ise Seferad adı verilir.

Her mazlumun yanına duran ve kapısını açan olan Osmanlı, Müslümanlarla birlikte Avrupa'dan sürgün edilen Yahudilerin dramına sessiz kalmamış, dönemin Sultanı II. Bayazid gemilerle onları getirip Osmanlı topraklarında binlerce Yahudi'nin yerleşmesine imkan sağlamıştır. Bu bağlamda Bosna Hersek gerek spesifik konumundan dolayı gerekse o dönemde Osmanlı hâkimiyetindeki önemli ticaret merkezlerinden birisi olması nedeniyle İspanya ve Portekiz'den sürgün edilen Sefarad Yahudilerin yerleşmesi için uygun bir yer olarak seçildiği düşünülmektedir. Sefarad Yahudilerinin Bosna Hersek topraklarına tam olarak ne zaman geldikleri konusunda kesin bir bilgi olmamakla birlikte ilk yazılı tarih kaynakları 1565 seneye ait bir sicile dayanmaktadır. Aynı yıl ilk resmi cemaatlerini kurmuşlardır. Kendilerine ait ve Pinkas olarak adlandırılan ilk yazılı kaynak ise 1580 yılına aittir. Ayrıca kaynaklar 1581'de Bosna'daki Yahudilere ait ilk yerleşim yeri hakkında bilgi vermektedir. Bosna Hersek'te Osmanlı zamanında hatırı sayılır bir nüfusa sahip olan Yahudiler Osmanlı sonrası gelişmeler neticesinde II. Dünya Savaşındaki Holokost'tan, Yugoslavya'nın parçalanmasına kadar giderek sayıları azalmıştır. 1992 ile 1995

arasında süren Bosna-Hersek savaşıyla birlikte ise neredeyse yok olmaya yüz tutan bir topluluk haline gelmişlerdir. Günümüzde Bosna-Hersek Yahudi cemaatine bağlı çoğunlukla yaşlı 500 kişi Saraybosna’da olmak üzere, Banya Luka, Mostar, Tuzla, Doboj ve Zenica gibi şehirlerinde toplam 1100 kişi yaşamaktadır. Oysa kaynaklar iki dünya savaşının arasında Bosna’daki Yahudilerin nüfusunun 12.000 ile 14.000 bin arası olduğunu bahsetmektedir.

Görüldü gibi günümüzdeki Bosna Hersek topraklarında Yahudilerin nüfusu az kalmış olmakla birlikte zengin bir tarihi vardır. Bu bağlamda, çalışmamızda kısaca da olsa Bosna Hersek’teki Yahudilerin tarihi yanı sıra, inancı, kutsal olarak kabul edilen kitap veya kitaplar ki bunlardan en önemlisi “Sarayevo Hagada’sı” olarak bilinen ve kutsal olarak kabul edilen kitaptır. Bu bildiride özelde Saraybosna’da genelde ise Bosna Hersek’teki Yahudilerin tarihinden, burada ortaya koydukları kültürden söz edilecek ve inşa ettikleri mabedleri ve cemaatin mevcut durumu hakkında bir tahlil yapılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sefarad, Aşkenaz, Sarayevo Hagada.

RUSYA'DAN İSTANBUL'A GELEN MÜLTECİ YAHUDİLER VE ONLARIN İSKÂN VE ORYANTASYON SORUNLARI (1885-1895)

Doç. Dr. Ahmet TÜRKAN
Necmettin Erbakan Üniversitesi

19. yüzyılın son çeyreğinde Rusya’da uygulanan Russification (Ruslaştırma) politikası nedeniyle pek çok insan mülteci konumuna düştü. Bunlardan biri de Yahudiler olup, pek çok Yahudi Osmanlı topraklarına sığınmak zorunda kaldı. Ancak Osmanlı Devleti yeni mültecilerin gelişine hazır olmadığından ilticaya çok sıcak bakmadı. Bu arada bir taraftan da İstanbul’da Yahudi mültecilerin sayısında artış yaşanmaktaydı. Yeni gelişen duruma göre tekrar pozisyon alan Osmanlı Hükümeti, Hahambaşı ile irtibata geçerek sürecin nasıl yönetileceğine dair istişarelerde bulundu. Diğer yandan Osmanlı Hükümetinin Alyans Israelite Universelle Okullarının İstanbul’daki temsilcisi Isac Fernandez ile de görüşmeleri olmuştu. Fernandez okulun merkezi olan Paris’teki yetkililerle yaptığı görüşmeler sonucunda mülteciler için belli bir miktar maddi

yardım da elde etti. Rusya'dan gelen Yahudilere İstanbul hahambaşılığının mekân ve maddi yardım anlamında bir katkısı olmamıştı. Dolayısıyla mülteci Yahudiler İstanbul'un farklı semtlerinde barakalarda yaşamaya başladılar. Sıhhate uygun olmayan bu durum bir takım bulaşıcı hastalıkların da yayılmasına sebep olduğundan İstanbul sağlık yetkileri önlem alınması için hükümete yazı gönderdiler. Hükümet de bunun üzerine İstanbul'un farklı yerinde evlerin kiralanması için mültecileri teşvik etti. Ancak burada da İstanbul şehir hayatına uyum problemleri ortaya çıktı. Yeni mültecilerin evlere zarar vermeleri, ücretlerini ödememeleri gibi pek çok şikâyet mülk sahipleri tarafından resmi mercilere iletilti. Bunun üzerine Şehremaneti kiraların kendileri tarafından karşılanmasının zor olduğunu ve devlet hazinesinden bir pay ayrılması gerektiğine dair görüş belirtti. Diğer yandan Kadıköy'de yaşayan Rumlar da yeni misafirleri kabullenmek istemediler. Bu durum da kitlesel bir takım kavgalara yol açtı. Osmanlı Hükümeti bir taraftan mülteci Yahudilerin iskânı ile birlikte onların şehre uyum sağlamaları için çaba harcarken diğer taraftan Rumlarla yaşanan münazaaları çözmek zorunda kalmıştı. Bu çalışmada 19. yüzyılın son çeyreğinde artışa geçen Ruslaştırma (Russification) politikası ve bu doğrultuda

Yahudilerin “pogrom” adı verilen zorunlu göçlerine değinilecek; dönemin Osmanlı Arşiv Belgeleri ile yerli ve yabancı gazetelerdeki köşe yazıları ışığında izlenen iskan politikası ve yaşanan oryantasyon sorunları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, Yahudi, İskân, Oryantasyon, Pogrom, Ruslaştırma.

KAFKASLARDA BİR YAHUDİ TOPLULUĞU OLAN DAĞ YAHUDİLERİNDE GEÇİŞ DÖNEMLERİYLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR

Dr. Öğretim Üyesi Yasin İPEK
Kayseri Üniversitesi

İnsan hayatı, doğum ile ölüm arasında sınırlandırılmış kimine göre geçici kimine göreyse nihai bir süreci kapsamaktadır. Sınırlarını bilmediği bu süre içerisinde ömrünü en güzel ve huzurlu şekilde geçirmek, karşılaşılabileceği olumsuzluk ve kötülükleri de uzaklaştırmak amacıyla gerek dinsel gerekse kültürel birçok çözüm üretmiştir. Bulduğu bu çözümler vasıtasıyla doğum, evlilik ve ölüm gibi ana geçiş dönemlerini daha rahat ve sorunsuz bir hale getirmeyi amaçlamıştır.

Dinlerin tasnifiyle alakalı olarak dinler tarihi kaynaklarına bakıldığında farklı kıstaslara göre yapılmış birçok sınıflandırmaya rastlanılmaktadır. Yahudilik, bu tasniflerin hepsinde özel bir konuma sahip kadim inançlardan biridir. Semavi olmasının yanı sıra milli bir hüviyete de büründürülen

Yahudilikten, değişen zaman, mekân ve şartlar karşısında farklı alt gruplar ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri de Kafkaslarda yaşayan Dağ Yahudileri ya da Kafkas Yahudileri ismiyle bilinen topluluktur.

Yaşadığımız topraklara pekte uzak sayılamayacak bir coğrafyada yaşayan bu topluluk hakkında ülkemizde yapılmış olan çalışma sayısı neredeyse bir elin parmaklarının sayısı kadar azdır. Bizlerde bu çalışma ile konuya geçiş ritüelleri gibi farklı bir perspektiften bakarak alana katkıda bulunmayı amaçladık.

Büyük yoğunluğu Azerbaycan ve Dağıstan'da ikamet eden bu Yahudilerinin bölgeye İran'dan geçerek M. Ö. 8. yüzyılda geldiğinden bahsedilmekteyse de bu tarih net değildir. 1850'li yıllarda Çarlık Rusları tarafından Dağ Yahudileri adıyla anılan bu grup yöredeki Müslümanlar tarafindansa Cuhudlar olarak bilinmektedirler.

“Kafkaslarda Bir Yahudi Topluluğu: Dağ Dağ Yahudilerinde Geçiş Dönemleriyle İlgili İnanış ve Uygulamalar” başlıklı çalışmamızda öncelikle bu insanların; etnik olarak kendilerini hangi toplumlara dayandırdıkları, bu coğrafyaya nereden ve ne zaman geldikleri, hangi Yahudi mezhepleriyle ilintili oldukları ve Yahudi inancını

nasıl- ne şekilde yaşadıkları, günümüzdeki sosyo kültürel ve ekonomik durumları hakkında bilgi verilmesi amaçlanmıştır. Ardından Dağ Yahudilerinin doğumla başlayıp, evlilik ile şenlenen ve ölüme kadar geçen süreçte hayatlarını daha rahat ve huzurlu sürdürebilmek için ne gibi inanışları benimsedikleri, karşılaşılabilecekleri olumsuzlukları bertaraf etmek için ne gibi çözüm yolları geliştirdiklerini aktarmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yahudilik, Kafkaslar, Dağ Yahudileri, Geçiş Ritüelleri.

MEDİNE YAHUDİLERİYLE İLİŞKİLER (SUÇ VE CEZA BAĞLAMINDA)

Dr. Öğr. Üyesi Kenan KARAGÖZ
Düzce Üniversitesi

Suç-ceza ilişkisi, tarih öncesi devirlerden günümüze dek sadece toplumların değil bireylerin de paradigmasında yer alan hukuk şuurunun bir tezahürüdür. Toplumun kurumsal kimliğini koruyabilmesi için hukuk algısını ve üstünlüğünü bireylere öğretip onları bu hususta ikna etmesi gerekir. Hukukun, suçu cezasız bırakmayacağı algısı toplumda karşılık bulduğu zaman sosyal barışın ve kolektif bilincin oluşması kaçınılmazdır, aksi söz konusu olduğunda ise ortak adalet duygusu, yerini bireysel tabanlı ceza anlayışına bırakır. Bireylerin sorumluluklarını yerine getirememesi ya da bir başkasının hakkını ihlal etmesi de zamanla sosyal bir probleme dönüşür. Eğer bu duruma vaktinde müdahale edilmezse sosyal hayatın getirdiği avantajlar inkıta uğrar. Bundan dolayı suçun, failine ödettirilmesi elzemdir.

Hız. Muhammed, Medine'ye (Eylül 622) geldiğinde toplum güneyden gelen Araplar ile kuzeyden gelen Yahudiler 'den oluşmaktaydı.

Merkezi otoriteden yoksun şehir, ortak hareket etme kültüründen uzak bir yaşam sürüyordu. Bundan dolayı Hz. Muhammed, hicri I. yılda herkesin taraf olacağı ortak bir sözleşme metni hazırlatmış, Medine’de meskun irili ufaklı her sosyal grubun bu sözleşmeye dahil olmasına önem vermiştir. Medine Sözleşmesi veya Vesikası’yla maruf bu hukuki metin, şehirde yaşayan Yahudileri de muhatap almış, onları içtimai ve dini yaşantıları konusunda muhayyer bırakmıştır. Bu anlaşmaya göre: Müslümanlar ve Yahudiler eşit statülere sahip olacak, zor zamanlarda birbirlerine yardım edeceklerdi. Gerekğinde putperestlere karşı yekvücut savaşıacaklar ve anlaşmayı zora sokacak başka muahedelere taraf olmayacaklardı. Anlaşmayı bozan tarafın malı ve canı da heder edilebilecekti. Bu şartlar çerçevesinde Yahudi kabile liderleri veya ileri gelenleri, temsil ettikleri toplum adına bu sözleşmeye taraf olmuş ve şartlarını kabul etmiştir.

Bu sunumda; Hz. Peygamber’in anlaşma öncesi ve sonrası Medine’de meskûn Yahudilerle kurduğu sosyal ilişkiler suç-ceza ilintisi üzerinden ele alınacak, siyer kaynaklarımızda geçen araştırmamızla ilgili (edebi, ticari, askeri ve hukuki) örnekler değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Suç, Ceza, Şair, Akit, Nefret Suçu, Hukuk, Şiir.

SEÇİLMİŞLİK ANLAYIŞINA YENİDEN YAPILANMACI YAHUDİLİĞİN BAKIŞI

Prof. Dr. İskender OYMAK- Dr. İ. Ethem AYDIN
Fırat Üniversitesi-MEB

Yeniden Yapılanmacı Yahudilik, XX. yüzyılın ilk yarısında Amerika’da yaşayan filozof ve eğitimci Mordecai Menahem Kaplan (1881-1983) tarafından ortaya atılan ve geliştirilen dini bir harekettir. O, Ortodoks bir haham olan babasından dersler alarak eğitime başlamış, hem geleneksel Yahudi eğitimi hem de modern-seküler Amerikan eğitimi almıştır. Gençlik yıllarından itibaren Ortodoks Yahudiliğin bazı kavramlarını sorgulamaya başlayan Kaplan, onların geleneksel anlayışına karşı rasyonalist ve pragmatik bir din anlayışını savunmuştur. Kaplan, birçok dini kavramı modern bilim ve düşünce ışığında yeniden değerlendirmeye tabi tutmuştur. Bu noktada onun sorguladığı kavramlardan biri de Yahudilikteki seçilmişlik inancı ve ona bağlı bir kavram olan ahit anlayışdır. Geleneksel Yahudiliğin özünü oluşturan bu anlayışa göre Yahudiler, Tanrı’nın seçilmiş halkı olduğu için diğer halklardan farklı ve onlardan üstündürler. Seçilmişlik inancı sayesinde Yahudiler toplum olarak en sıkıntılı ve zor anlarında bile milli ve dini

karakterlerini korumuşlardır. Bu inanç çağlar boyunca Yahudi kimliğinin oluşmasında en önemli köşe taşlarından biri olmuştur. Kaplan, geliştirdiği natüralist teolojinin verileriyle bu inanca itiraz etmiş, aşkın Tanrı anlayışı yerine doğada ve insan bilincinde beliren içkin Tanrı anlayışını savunmuştur. Bunun doğal sonucu olarak o, Tanrı'nın İsrailoğullarını seçtiği ve seçilmiş halk ile bir ahit yaptığı görüşünü reddetmiştir. O, modern dönemlerde bir toplumun inancı gereği kendini diğer toplumlardan farklı ve üstün görmesini modern bilim ve düşünceye aykırı bulmuş; Yahudi toplumunun kutsalı arayışında Tanrı'yı seçtiğini ileri sürmüştür. Bu yüzden Kaplan, modern dönemde Yahudilerin diğer toplumlarla birlikte yaşayabilmesi için bu inancı terk etmeleri gerektiğini savunmuştur.

Tebliğde Yahudilerin seçilmişlik anlayışları ve Yeniden Yapılanmacı Yahudi hareketinin bu anlayışa getirdiği yorum tartışılacaktır. Tarih metoduyla kaynaklardan elde edilecek bilgiler deskriptif metotla yorumlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yahudilik, Yeniden Yapılanmacılık, Tanrı, Seçilmiş Toplum.

AMERİKA'DA YAHUDİLİK VE SİYAHİ YAHUDİLER

Dr. Öğr. Üyesi Şahin KIZILABDULLAH
Ankara Üniversitesi

Amerika kıtası, 16.yy'dan itibaren maceracıların yanı sıra birçok dini grup için de sığınılacak bir yer olma özelliği arz etmiştir. Özellikle Avrupa kıtasında kurumsal dini yapılardan baskı gören gruplar, kendi yorumlarına uygun bir dini yaşayış için özgür ortam arayışına girmiştir. Bazı Hristiyan grupların yanı sıra Müslüman ve Yahudi gruplar da benzer sebeplerle Amerika kıtasına, özelde de Amerika Birleşik Devletlerine göç etmiştir. Yahudilerin ilk olarak Colomb zamanında ekonomik, sosyal ve dini baskılardan kaçmak için gelen denizciler ile kıtaya ulaştığı iddia edilmektedir. 16.yy'dan bugüne kadar Yahudi nüfusu ABD'de artarak varlık göstermeye devam etmiştir. Yapılan araştırmalara göre ABD'nin toplam nüfusunun %2.5 kadarı, yani 7.5 milyon kişinin Yahudi olduğu kabul edilmektedir. Nüfuslarının çok olmamasına rağmen Yahudilerin, ABD'nin sosyal, dini ve ekonomik hayatındaki etkisi bilinen bir gerçekliktir. Diğer taraftan Amerikan toplumunun en önemli parçalarından birini siyahiler oluşturmaktadır.

Afrika kökenli bu insanların Amerika kıtasına ve ABD'ye ulaşmaları, büyük çoğunlukla zoraki göçlerle, yani köle ticareti bağlamında gerçekleşmiştir. Şuan siyahilerin ABD nüfusuna oranının, yaklaşık %15 civarında olduğu ifade edilmektedir. Hemen hemen 45 milyona tekabül eden Amerika'daki siyahi nüfusun büyük bir kısmı Hristiyan olmakla birlikte, ateist, Müslüman ve Yahudi siyahiler de bulunmaktadır.

Siyahi Amerikalılar ile Yahudiler arasındaki ilişkinin kölelik dönemine kadar uzandığı düşünülmektedir. Amerikan toplumunda öteki olarak görülen iki toplumun zaman içinde birbirlerine yakınlığı ifade edilmektedir. Bu yakınlama sosyal, ekonomik hayatta olduğu kadar dini hayatta da gerçekleşmiştir. İsrailoğullarının kaybolan kavmi oldukları yönündeki inancın önemli bir yer edindiği siyahi Yahudiler, kendilerine has bazı özellikleri ve inançları bulunan bir takım gruplar oluşturmuştur. Black Jews of Harlem, the Temple Beth-El congregations, the Nation of Yahweh, the Original Hebrew Israelite Nation, the Israeli School of Universal Practical Knowledge, the Church of God, ve the Nubian Islamic Hebrews isimli gruplar bunlardan bazıları olarak zikredilebilmektedir. Bu grupların özellikle 20.yy'ın başlarından itibaren ortaya çıkmaya başladığı gözlemlenmektedir.

ABD’de kendini Yahudi/İbrani gören siyahilerin sayısının ise 40.000 ile 500.000 arasında olduğu ifade edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yahudilik, Zenci, Siyahi, Afro-Amerikalı.

AMERİKÂN YAHUDİ TOPLUMUNDA AKTİVİST GRUPLAR

Dr. Öğr. Üyesi Mürsel ÖZALP
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Tarihsel süreçte Yahudi ulusunun yaşadığı büyük travmalar ve bunun sonucunda oluşan mağdur/mazlum Yahudi imajı Amerikan Yahudi toplumunda da karşılık bulmaktadır. Hali hazırda Amerikan Yahudilerinin kahir ekseriyeti İsrail'e karşı özel bir bağ ile bağlı olup belli bir sempati beslemektedir. Özellikle Amerikan İsrail Halkla İlişkiler Komitesi (American Israel Public Affairs Committee/AIPAC) gibi İsrail yanlısı büyük lobi grupları Amerikan Kongresinde önemli bir etkiye sahip bulunmakta ve İsrail'in politikalarına sınırsız destek vermektedirler. Ancak, zaten parçalı bir yapı arz eden Amerikan Yahudi topluluğu giderek daha fazla bölünmekte ve İsrail'e verilen destek artık otomatik olarak İsrail hükümetinin politikasına verilen desteğe dönüşmemektedir. Giderek artan sayıda hatta çoğunluk Amerikalı Yahudi İsrail'in Filistinlilere yönelik muamelesine karşı çıkmakta ve İsrail'in Batı Şeria ve Doğu Kudüs'te Filistinlilere yönelik tutum ve siyasetini sürdürmesi halinde İsrail'in Yahudi ve demokratik bir devlet olarak

kalabileceği konusunda derin endişe duymaktadır. Yahudilerin geçmişte başlarından geçen istenmeyen olayların İsrail'in bölgedeki saldırganlığına meşruiyet kazandırmak için suiistimal edilmesi özellikle sol kanatta yer alan bazı Yahudi entelektüelleri rahatsız etmektedir. Tikkun dergisi editörü Michael Lerner, akademisyenler Noam Chomsky ve Norman Finkelstein gibi bazı seküler ve sol görüşlü Yahudiler barış yanlısı bir söylemle İsrail'in politikalarına karşı duruş sergilemektedirler.

Bu kişisel karşı duruş yanında (ve bu entelektüellerden bazılarının da içerisinde yer aldığı) özellikle son yıllarda kurulan irili ufaklı sol tandanslı, ilerici (progressive), barış yanlısı ve anti Siyonist Yahudi organizasyonlar dikkat çekmektedir. AIPAC'ten çok daha küçük olmalarına rağmen Yahudilik ve İsrail üzerine yapılan tartışmalarda giderek artan bir etkiye sahip olan bu oluşumlar J Street, Americans for Peace Now, Jewish Voice for Peace, If Not Now ve New Israel Fund gibi alternatif İsrail yanlısı grupların varlığı Amerikan Yahudiliği içinde bir fikir çeşitliliğini yansıtmaktadır. Bu gruplar her tür ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, cinsiyet ayrımcılığı ve mülteci hakları gibi toplumsal konular yanında İsrail'in şiddet ve yayılmacı politikalarına karşı çıkmakta ve Filistinlilere yönelik insan hakları

ihlallerini çeşitli kitle iletişim organları ve sosyal medya aracılığıyla dünya kamuoyuna duyurmakta, bu konularda bildiri, panel ve belgeseller hazırlayıp yayınlamaktadırlar. Eşitlik, adalet ve insan hakları gibi evrensel ilkeler yanında Yahudi değerlerine atıf yapan bu aktivist gruplar genel anlamda Filistin coğrafyasında iki devletli bir çözümden yana tavır almakta ve demokratik karakterde bir Yahudi devletinin geleceğinin nihai barış ile mümkün olabileceğini ileri sürmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Amerikan Yahudi Toplumu, Aktivist Yahudiler, Liberal Yahudilik, İlerici Yahudilik, Yahudi Solu.

YAHUDİ KÜLTÜRÜNÜN BEYAZ PERDEYE YANSIMASI: AŞKENAZ SİNEMASI

Arş. Gör. Rümeysa TAŞKIN
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

Bugün, yaklaşık 120 yıllık geçmişiyle sinema insan hayatıyla pek çok kesişme noktası bulunan önemli bir sanat dalıdır. Din veya dini olgular da bu kesişim noktalarından biridir. Bu açıdan dini grupların sinemayla ilişkisini incelemek önemli bir husus haline gelmiştir. Bu minvalde bu bildiride, genelde Yahudi özelde ise Aşkenaz grupların sanata ve sinemaya dair tutumunu ele almak amaçlanmıştır.

İlk profesyonel Yidiş tiyatrosu 1876'da Romanya'da kurulmuş, birkaç yıl içinde Rusya, Polonya, Almanya, New York ve Aşkenaz nüfusu kalabalık olan şehirlere ulaşmıştır. “Hareketli resim” teknolojisinin 20. Yüzyıl sonlarında Doğu Avrupa’ya girişiyle Yahudi girişimciler de harekete geçmiş ve bu birikimi perdeye aktarmak üzere çalışmalarına başlamışlardır. Yidiş oyunlarına ve sinema uyarlamalarına ilgi, zaman içinde artarak bir sinema geleneği oluşumunda etkili

olmuştur. İlk dönemler “sessiz” birer film olan bu yapımlar teknoloji ilerledikçe Yidiş stüdyo kayıtları ile gösterime sunulmuştur.

Yidiş, II. Dünya Savaşı'ndan önce Polonya ile Rusya sınırında yaşayan Yahudiler için bir dilden daha fazlasıydı. Ve bu dilde 100'den fazla film yapılmış olmasına rağmen bugün bunların çoğu kayıptır. Brandeis Üniversitesi'ndeki Ulusal Yahudi Merkezi gibi enstitüler tarafından yakın zamanda pek çok örneği yeniden kazanılan filmler arasında The Dybbuk, The Cantor's Son, Yiddle with a Fiddle, Shulamit gibi yapımlar yer almaktadır.

Yahudiler ayrıca başka ülkelerin kendi dillerindeki tiyatro oyunlarına ve sinemalarına da önemli katkılarda bulunmuşlardır. Örneğin sinema tarihinde Rusya'daki film yapımcılarının ve sinema sahiplerinin birçoğunun Aşkenaz olduğu görülmektedir. Nazilerin etkin olduğu dönemde Yahudi topluluklar pek çok açıdan etkilenmiş, Aşkenaz göçleri sonucu Yidiş sinemasının ikinci adresi ABD olmuştur.

1930lu yıllarda Amerikan sineması artık Yahudi girişimciler tarafından fethedilmiş ve Hollywood Yahudiler tarafından yönetilir hale gelmiştir ancak artık Yahudilerin Yidiş dili ve sinemasına ilgisi

oldukça azalmıştır. Bu hususta ABD’de Yidiş tiyatro ve sinemasının izleyicisini göçmen kuşaktan öteye taşıyamadığını ve yaşanan katliamların da etkisiyle birincil izleyici kitlesinin ortadan kaldırılmasıyla birlikte de gerilediğini söylemek mümkündür. Zaman zaman, “Kolnoa Yisraeli” olarak bilinen İsrail Sineması da dâhil olmak üzere, Yidiş filmleri yapılsa da, birçok yapımda artık İbranice tercih edilerek Yidiş sineması arka planda kalmaya başlamıştır.

Aşkenaz sinemasında önceleri ana tema asimilasyon, Yahudi-Hristiyan aşk hikayeleri gibi konular iken II.Dünya savaşı sonrası ölüm kampları, gettolar , keskin kültürel sınırların aşılması, gelenek üzerinde katı ısrarın rahatsız edici yönleri gibi konular ele alınmaya başlanmış; sahip olunan toplum, kimlik ve kültürün gücü vurgulanmaya çalışılmıştır. Son zamanlarda ise genel anlamda Yahudi yapımları içerisinde popüler temalar Filistinli-Yahudi uzlaşması, cemaat içi yaşam, modernizm gibi konular olmuştur.

Yahudi geleneğinde, özellikle bayram, düğün ve merasimlerde yer alan temsil kültürü bu toplumun tiyatro ve müzik konusundaki gelişimini etkilemiştir. Kutsal kitap pasajlarının temsillerine zamanla İncil’den hikâyeler, çağdaş meseleler de

eklenmiş ve bir sahne kültürü ve ardından da sinema geleneği ortaya çıkmıştır. Bu hususta Aşkenaz sinemasının diğer Yahudi gruplar arasında ön plana çıkması, başarılı örnekler sergileyerek kabul gören bir konumda bulunması gibi özellikler örneklem seçiminde etkili olmuştur. Peki genelde Yahudi özelde Aşkenaz sinemasının gelişimi, temaları, temel özellikleri nelerdir? İletmek istediği mesajlar ile hitap ettiği kitle arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır? Öne çıkan örnekleri arasında hangi yapımlar bulunmaktadır? Bu gibi soruların cevabını bulmak üzere Yahudi sinemasının tarihsel gelişimi, özellikleri, örnekleri ve Aşkenaz geleneğindeki yansımaları incelenecek, elde edilen sonuçlar analiz edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yahudi kültürü, Yahudilik, Sanat, Yahudi Sineması, Aşkenaz, Sefarad, İsrail, Yidiş, Ladino.

YAHUDİLERİN HZ. PEYGAMBER'E YÖNELİK SUİKAST TEŞEBBÜSLERİ VE İLGİLİ RİVAYETLERİN TAHLİLİ

Doç. Dr. Mehmet ŞİMŞİR
Necmettin Erbakan Üniversitesi

Yahudiler, son Peygamber'in içlerinden çıkacağına inandıkları için Hz. Muhammed'in risâletiyle büyük bir şaşkınlık yaşamışlardır. İçlerinden çok azı Hz. Muhammed'in Peygamberliğini ve İslam'ı kabullenebilmiştir. Büyük çoğunluğu ilk andan itibaren O'na karşı olumsuz bir tavır sergilemeye başlamıştır.

Yahudiler, öncelikli olarak Müşrikleri kışkırtıp yaptıkları aleyhte propagandalarla Hz. Peygamber'i yıpratmaya çalışmışlar, Müşriklere fikrî ve iktisadî destek sağlamışlar, İslam tebliğine karşı çeşitli argümanlar üretmelerine destek olmuşlardır. Akabinde O'na ve Müslümanlara karşı bizzat harekete geçerek sözlü taarruzlarda bulunmuşlar, gizli ve açık mücadeleye girişmişlerdir. Şartlar gereği kendisiyle anlaşma yapmak zorunda kaldıkları ve “Medine Vesikası”nı kabul ettikleri halde buldukları her fırsatta Hz. Peygamber ve Müslümanların aleyhinde faaliyetler gerçekleştirmişlerdir. Tüm

abalarına rağmen Nebevî hareketin önüne geçememiş ve çaresizlik içerisinde hukuksuz ve gayrimeşru işlere müracaat etmeye başlamışlardır. Bu safhadan sonra ilerinde büyüttükleri hınç ile O’nu öldürmeye yeltenmişler ve çeşitli suikast girişimleri gerçekleştirmişlerdir. Bunlardan bazılarını çok ciddi ve planlı bir şekilde gerçekleştirmişler ancak Allah’ın yardımı ve Hz. Peygamber’in tedbirleriyle emellerine ulaşamamışlardır.

Biz, bu önemli sempozyumda sunacağımız bildiride; Yahudilerin Hz. Peygamber’e yönelik suikast teşebbüslerinden bahsedeceğiz. Konuyla ilgili kaynaklarımızdaki rivayetleri tek tek ele alacak ve tahlil edeceğiz. Zira bu konu hakkında daha sonraları oluşturulduğu anlaşılan bazı ilave bilgilerin ve farklı aktarımların bulunduğu görölmektedir. Gerçeğe uygun olanlarla olmayanları birbirinden ayırt etmek de son derece önemli bir husustur. Böylece Hz. Peygamber döneminde Yahudilerin kendisine karşı tutumlarını daha net bir şekilde ortaya koymak mümkün olacaktır. Diğer taraftan bu sayede o dönemdeki Yahudilerin durumları ve tutumlarıyla ilgili daha anlaşılır bir zeminin oluşmasına katkı sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yahudiler, Yahudilerin Suikastları, Hz. Muhammed, Hz. Peygamber Dönemi, Suikast.

YAPILAN ANTLAŞMAYA İHANET EDİP, TOPLUMSAL GÜVEN VE HUZURU BOZMALARI NEDENİYLE BENİ KAYNUKA YAHUDİLERİNİN MEDİNE'DEN SÜRGÜN EDİLMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Feridun TEKİN
Ordu Üniversitesi

Hız. Peygamber, toplumsal güven ve huzura önem vermiş, insanların farklı değerlere sahip olsa da birlikte yaşamalarının mümkün olduğunu göstermiştir. O, ortaya koymuş olduğu çabalar ile insanların “insan olmak” ortak paydası altında değişik din ve inanca mensup olsalar da bir arada yaşanılabilirliğini ispatlamıştır. Resûlullah (s) hem hicret öncesi hem de hicret sonrasında aynı inancı paylaşmayan bireylerle beraber aynı toplumda yaşamıştır. Hız. Peygamber özellikle hicret sonrası Medine’de yer alan Yahudiliğe mensup insanlarla aralarında gerçekleştirmiş oldukları Medine vesikasıyla başta birbirlerinin dini inançlarına saygı olmak üzere birçok konuda anlaşarak aynı toplumda beraber yaşamayı kararlaştırmışlardır. Ancak her ne kadar anlaşma olsa da maalesef anlaşmanın diğer tarafı olan Yahudiler Hız. Peygamber ile olan sözleşmeyi

çiğnemişlerdir. Resûlullah (s) hicret ettiğinde Beni Kaynuka, Beni Nadir ve Beni Kurayza olmak üzere üç Yahudi kabilesi Medine’de yer almaktaydı. Yahudiler toplumsal mutabakata uyacaklarına söz vermelerine rağmen, Müslümanların lehine olan gelişmelerin ardından verdikleri ahidi bozarak, antlaşmalarına ihanet etmişlerdir. Hz. Peygamber ihanet eden Yahudilerin ilki olan Beni Kaynuka’yı hıyanetleri nedeniyle Medine’den sürgün etmiş, onların sebep olduğu toplumsal huzurun daha fazla bozulmasına müsaade etmemiştir. Beni Kaynuka kabilesi, işlemiş olduğu ihanet karşısında bedel ödemek zorunda kalmış; Medine kentinin huzur ve güvenine daha fazla tehlike ve tehdit olmadan, yaşamış oldukları topraklardan sürülmüş; toplumsal sorumluluklara uyulmadığı takdirde bunun bir karşılığı olacağı anlaşmanın diğer tarafı olan Yahudilere hatırlatılmıştır. Hz. Peygamber yapılan antlaşmalara sadık kalmış, üzerine düşen mesuliyeti yerine getirmiş, ihanet eden tarafta yer almamıştır. Resûlullah (s) aynı zamanda herhangi bir hainlik söz konusu olduğunda sessiz ve duyarsız kalmamış, yapılması gerekenleri yapmış, insanların huzurlu ve emniyetli bir biçimde yaşamaları için çabalar ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Yahudi, Medine Sözleşmesi, Beni Kaynuka, İhanet, Huzur.

SELÇUKLU EKONOMİSİ İÇERİSİNDE YAHUDİLER

Mahmut AKGÜÇ

Yahudi toplumu, farklı coğrafyalarda farklı devletlerin hâkimiyetinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Bu devletlerden biri de Selçuklular oluşturmaktadır. Yahudilerin geçim kaynakların başında ticaret gelmektedir.. Selçuklu çağı, İslam coğrafyasındaki, ekonomik faaliyetlerin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Barthold'un dediği gibi “Uygarlığın çeşitli kavimleri arasında yayılması, Orta Asya’dan çıkan Selçuk Türk hanedanının başarısı sayesinde olmuştur. Selçuklular devrinde, şehir hayatının gelişmesini devam ettirmek, ticaret ve sanatı yükseltmek çarelerine başvuruldu.” sözlerinden de anlaşılmaktadır.

Dönemin kaynaklarından edindiğimiz izlenime göre Yahudiler Selçuklu ekonomisinin önemli bir parçası olmuştur. Onlar, özellikle ticaret alanındaki maharetleriyle her çağ da ve coğrafya da ekonomi çarklarını çeviren dini bir cemaat olmayı başarmışlardır. Bu durumun bariz şekilde Selçuklu çağında da devam ettiği görülmektedir.

Nitekim 13.yy'dan günümüze ulaşan bir vakfiye kaydından Yahudilerin büyük şehirlerde ticareti yönlendiren önemli bir unsur oldukları anlaşılmaktadır.

Ticaretin merkezini şehirler oluşturmaktadır. Yahudi toplumu ticaretle içli dışlı olduğundan dolayı şehir kültürünü benimsemişlerdir. Yahudiler yaptıkları ticaret sebebiyle farklı edebi alanlarda yer almışlardır. Bir Arap atasözünde “Yahudisiz pazar, tuzsuz çorba” ya da “Alım satımda Türk’e istediğinin üçte ikisini, Rum’a yarısını, Yahudi’ye üçte birini ver.” sözleriyle de onların ticaret alanında önemlerine vurgu yaparak çorbaya nasıl tat veren tuzsa ticarete de tat veren de Yahudiler olmuşlardır.

Yahudiler Selçukluların Anadolu’ya hâkim olmadıkları zamanda da ticaret mallarını Bizanslılara satmak için bazılarını İstanbul’a getiriyorlardı. Anadolu coğrafyası Asya’yı Avrupa’ya bağlayan kaynakları, zengin iklim farkı az olan transit ticaret bölgesiydi. Selçukluların Anadolu’ya hakim olduktan sonra da Yahudiler Anadolu da ticaretlerine devam etmişlerdir. Onlar, ticaret sayesinde hem zenginleşmişler hem de toplumda söz sahibi olmuşlardır. Bankerlik ve sarraflık meslekleriyle birçok devlette etkin bir konuma gelmişlerdir. Farklı ticari mallar

konusunda ön plana çıkmışlardır. Yahudi için ticaret birer yaşam kaynağı olduğunu söyleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Selçuklu, Yahudi, Ticaret, Anadolu Coğrafyası, Sarraflık, Bankerlik, Ticari Mallar.

MAARİF VE VİLAYET SALNAMELERİ IŞIĞINDA HALEP VİLAYETİNDE YAHUDİ EĞİTİM KURUMLARI

Ali AKDENİZ
Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Osmanlı Devleti yenileşme dönemine kadar eğitim işini genellikle vakıf, bölge halkı veya dini önderlere bırakmıştır. Fakat Tanzimat Fermanı ile birlikte eğitim sorumluluğunu üstlenen devlet aynı zamanda bu fermanla birlikte din, dil ve ırk gözetmeksizin herkesin bu yeni modern tarzda kurulmuş olan okullarda eğitim alabileceğini ve devletin memur kadrolarına yine her Osmanlı vatandaşının yerleşebileceğini ilan etmiştir. Bu nedenle daha önce kişi ve vakıflara bırakılan eğitim işine daha çok önem verilmiş ve özellikle Tanzimat ile Meşrutiyet dönemi arasında farklı etnik unsurlardan bir Osmanlı vatandaşı kimliği oluşturulmak istenmiştir. İlgili dönemde batılı eğitim kurumlarına hızlı bir şekilde geçiş söz konusu olduğundan içerideki azınlık unsurlar da bu gelişmelere karşı kayıtsız kalmamışlardır. Bilhassa Islahat Fermanı ile birçok ayrıcalık elde eden azınlık grupları kendi modern okullarını kurmuş ve denetim noktasında genellikle serbest

bırakılmışlardır. Fakat bu okullar genellikle batı tarafından fonlanan ve batılı devletlerin çıkarına çalışan kurumlar görünümündeydi. Bu çalışmada Halep'teki yakın dönem Yahudi eğitim kurumları ele alınmış olup yine Avrupa temelli Alliance İsrailite Universelle'nin (Evrensel Yahudi Birliği) bu eğitim kurumlarına olan etkisi ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Alliance İsrailite Universelle, Halep, Yahudi, Eğitim, Osmanlı Devleti.

İSRAİL ARKEOLOJİSİ: İDEOLOJİ VE MİT ÜZERİNDEN BİR GEÇMİŞ İNŞA ETME ÇABASI

Dr.Öğr. Üyesi Bilal TOPRAK
Mardin Artuklu Üniversitesi

Arkeoloji ile ideoloji arasındaki ilişki, uzun yıllar görmezden gelinmiş ve ancak 1980’li yıllardan itibaren akademik alanda tartışılmaya başlanmıştır. Böylece Arkeolojinin modern bir bilim olarak ortaya çıktığı 19. yüzyıldan itibaren üretmiş olduğu bilgi de sorgulanır hale gelmiştir. Bu bağlamda İsrail arkeolojisi, ideoloji ile arkeoloji arasındaki ilişkiyi ortaya koyması açısından önemli bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. 1850’lerden itibaren ABD ve Avrupa’dan Filistin bölgesine gelen Protestan ve Katolik teologlar hem bölgenin haritasını çıkarmışlar ve hem de kazı çalışmalarına başlamışlardır. Böylece Kudüs ve çevresinde önceleri Kitab-ı Mukaddes Arkeolojisi adı altında kutsal metinlerde ismi geçen önemli yerleşim yerlerinin tespitine odaklanılmıştır.

Modern İsrail Devleti’nin kuruluşuyla beraber Filistin bölgesindeki kazıların daha milliyetçi bir çizgiye evrilerek İsrail Arkeolojisi adını almıştır.

Tam da bu noktada İsrail arkeolojisi ideolojik bir aygıt rolü üstlenmiştir. Arkeolojik bulgular, göçmenler topluluğu görünümündeki Yahudi topluluklarına ulusal bilinç kazandırmak, Kutsal metinlerde ve anlatılarda yer alan tarihi olayları maddi kültür üzerinden görünür kılmak amacıyla gerçek anlamlarından farklı yorumlanmıştır. Benzer şekilde kazılarda elde edilen veriler, Yahudilik tarihiyle ilişkilendirilerek İsrail'in politikalarına gerekçe sunmak amacıyla kullanılmıştır. Böylece İsrail Arkeolojisi, bir yandan içeride toplumsal hafızayı ve ulusal bilinci maddi kültür öğeleri üzerinden güçlendirirken diğer yandan uluslararası arenada yayılmacı politikalarını haklı çıkaracak zemini oluşturmaya çalışmıştır. Akabinde asırlarca yurtsuz kalan bir halkın kadim yurduna dönüş miti, arkeolojik verilerle desteklenerek bu uğurda bir geçmiş inşa edilmiştir. Bu çalışmada, arkeolojik verilerin devletin ideolojik çıkarları doğrultusunda yorumlanmasına örneklik teşkil eden İsrail arkeolojisi ve bunun etkileri tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İsrail, Arkeoloji, İdeoloji, Kudüs, Yahudi Tarihi.

HOI IOUDAIIOI: YUHANNA İNCİLİ'NDE BİR ÖTEKİ İMAJI OLARAK YAHUDİLER

Dr. Bilal PATACI
İstanbul Üniversitesi

Grekçede Yahudi anlamına gelen Ioudaios ifadesinin çoğulu olan hoi Ioudaioi etnik, coğrafi ve dini çağrışımlara sahiptir. İfade Yehuda bölgesinde yaşayanlara atıfla Yehudalı anlamına gelebileceği gibi, ata, tarih, adetler, kültür, anavatan, dil, din, toplumsal dayanışma gibi unsurların ortak olarak paylaşıldığı etnik bir aidiyeti ya da tek Tanrı, Kudüs'teki tapınak, Tora ve seçilmişlik inançlarını merkeze alan dini bir kimliği de yansıtmaktadır. Daha çok Yahudi olmayanlarca dışarıdan bir tanımlama olarak beliren hoi Ioudaioi, I. yüzyılın ikinci yarısı itibarıyla bir zamanlar aynı tanımlamaya muhatap olan İsa ve ilk takipçilerinin hikâyelerine yer veren İncillerde de görülmektedir. Sinoptik İnciller daha çok İsa'nın yargılandığı sahnelerde onun muhalifleri olan Yahudi yetkililere atıfla hoi Ioudaioi ifadesini kullanmaktadır. Bunun dışında Sinoptikler İsa'nın muhalifleri için Ferisiler, Yazıcılar, Sadukiler, Herod yanlıları gibi oldukça

farklı Yahudi grupların da isimlerini zikretmektedir. Bu çeşitliliğin İsa'nın daha çok Kudüs ve çevresindeki faaliyetlerinin bir kaydını sunan Yuhanna İncili'ndeki noksanlığı ise düşündürücüdür. Dördüncü İncil yazarı söz konusu gruplardan yalnızca Ferisileri zikretmekte, ancak çoğunlukla hoi Ioudaioi olarak adlandırdığı bir topluluğu İsa'nın muhalifleri olarak konumlandırmaktadır. Üstelik Yuhanna yazarının Sinoptiklere nazaran hoi Ioudaioi ifadesine çok daha fazla yer verdiği ve bu kullanımı metnin geneline yaydığı görülmektedir. Yuhanna İncili'ndeki bu farklılık onun Yahudi karşıtı bir metin olduğu izlenimine yol açmıştır. Yakın zamanda yapılan bazı çalışmalar ise hoi Ioudaioi kelimesi ile tüm Yahudilerin kastedilmediği ve ifadenin yargıdan uzak nötr anlamlar uyandıracak şekilde kullanıldığı gerekçeleriyle yeni bir yorumu öne çıkarmıştır. Bu tebliğin amacı Dördüncü İncil'deki hoi Ioudaioi ifadesinin karşılığını bulmaya çalışmaktır. İlk olarak hoi Ioudaioi kullanımlarının yeknesak mı yoksa farklı çağrışımları uyandıracak şekilde mi İncil'de yer aldığı meselesi incelenecektir. Akabinde İncil'de İsa ile Yahudiler arasındaki diyaloglardan örnekler sunularak hoi Ioudaioi üzerinden inşa edilen Yahudi imajı tasvir edilmeye çalışılacaktır. Son olarak hoi Ioudaioi kullanımlarının tarihsel olarak

İsa çağına mı yoksa Dördüncü İncil'in yazıldığı çağ ve coğrafyaya mı referansta bulunduğu sorusu ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hoi Ioudaioi, Düalizm, Öteki, Dördüncü İncil, Yuhanna Cemaati.

MEMOIRS OF A GERMAN JEWISH WOMAN IN ISTANBUL DURING WORLD I

Dr. Öğr. Üyesi Can Eyüp ÇEKİÇ
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

This presentation is based on the unpublished memoirs of Else Ansbach (later Heynmann) (1896-1944), who worked in İstanbul as a German tutor for the children of upper-class Turkish family in the final years of the First World War. I have found her diary in Wiener Library, which is dedicated to Holocaust research located in London. The original document is in German and was donated to the library in early 1980s by her son, who did not wish his mother's "account of two years spent with a Muslim family in Constantinople 1917 to 1919 to pass into oblivion." The memoirs are consisted of several chapters, which mainly were the most significant events that Else witnessed. These include "on my way to Constantinople," "my first day in Turkey," "a state visit," "ladies tea party," "the ceremony of Selamlık," "a visit to dervishes," "wedding ceremonies," "a memorial service," "feast of circumcision," "Ramadan," and a visit to the royal

harem.” Her memoirs are full of orientalist reflections and prejudices of a young German Jewish lady. However, the significance of her memoirs also is resulted from the fact that they were produced first by a young German Jewish lady, second among the elite of Istanbul, and third during the last year of the war, at the end of which the allies suffered. Moreover, they may be useful to understand the dimensions of German presence in wartime Turkey and curiosity among the upper echelons of Turkish society about the European. Last, they may suggest the confusing place of Jewish persons in the Central Powers during the First World War considering their disturbing fate afterwards.

Keywords: First World War, Memoirs, Social life in Istanbul.

ESKİ AHİT'İN HIRİSTİYAN AYİNLERİNDE KULLANILMASI: NİCEL BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Öğr. Üyesi Musa Osman KARATOSUN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Yahudi toplumuna doğan Hıristiyanlık köken olarak kendisini birçok açıdan bu kadim gelenek ile ilişkilendirmiştir. En basitinden, İsa'nın soy ağacı ile başlayan İncil yazarlarının amacı İsa'yı bu kadim kökende bir yere yerleştirmektir. Hıristiyan itikadına göre Yahudilerin beklediği Mesih, İsa'dan başkası değildir. Bu yüzden Hıristiyanlara göre, Eski Ahit'in birçok kitabında kehanetlerde bulunan peygamberlerin öngörülerinin hepsi İsa Mesih'te gerçekleşmiştir. Bizzat İsa Mesih bile yaşamı ve tebliği süresince sıklıkla "... .. dendiğini duydunuz" gibi kalıp cümleler ile Yahudilerin ellerindeki Tanah'ta yer alan bazı bölümlere atıflar yapmaktadır. Genellikle toplumdaki yozlaşmaya vurgu yapmak amacıyla bu şekilde bir yaklaşım sergilediği düşünülebilir, ancak İsa Mesih ile başlayan bu süreç esasında eskinin ve yeninin ayrımının ilk tohumlarının atılmasıydı. Pavlus ile filizlenen inanca göre Eski Ahit tamamen tanrının kurtuluş

doktrini zaviyesinden yorumlanmalıydı. Tanrının kurtarıcı eylemleriyle ilişkili geçmişte Eski Ahitte anlatılan olayların hepsi, İsa Mesih'in gerçekleştireceği kurtuluş eylemlerinin birer gölgesi olarak yorumlanmaya başladı. Bu minvalde, uzun tarihsel süreçler neticesinde gelişen/geliştirilen teolojik doktrinler günümüzde temelde ibadet metinlerinde tezahür etmektedir. Bu bakış açısının bir uzantısı olarak Hristiyanlar, Tanah'ın hem inanç ve itikat bağlamında eskide kaldığını ve bu yüzden bazı pasajlarının tanrıyı anlamak, onu sevmek, ona ibadet etmek ve onunla iletişime geçmek için kullanılmasının Hristiyan inancıyla uyuşmadığını kabul etmektedirler. Ancak buna rağmen başta Mezmurlar olmak üzere birçok Eski Ahit kitabını da son derece saygın bir pozisyonda görerek her ibadet vaktinde terennüm ederler. Peki, Hristiyanların ibadetlerinde Eski Ahitten okumaları yasak olan metinler var mıdır? Okumadıkları metinlerin Eski Ahit'in yüzde kaçlık bir oranını oluşturmaktadır? Eski Ahit'in hangi kitaplarına çok sık vurgu yapılırken, hangi kitapları görmezden gelinir? İbadetlerde kullanılan metinlerdeki Yahudi imajı nasıldır? İbadetleri esnasında eski Yahudi peygamberlerini anarlar mı? gibi sorular ekseninden çalışmamızda temelde Hristiyanların Eski Ahit algısı ortaya konulmaya çalışılacaktır. Hristiyan ibadetlerinde okunan

metinler analiz edilerek bu metinlerdeki Eski Ahit pasajları tespit edilip, nicel bir değerlendirmeye Hristiyanların Eski Ahit metinlerini hangi oranda kullandıkları ortaya konulacaktır. Daha sonra bu metinlerin bazılarını kullanırken, bazılarını yasaklarken ve bazılarını da görmezden gelirken niçin bu şekilde davrandıkları da muhteva analizi ile fenomenolojik bir bakış açısıyla değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hristiyanlık, Katolik Kilisesi, İbadet Metinleri, Eski Ahit, Yeni Ahit.

YAHUDİLİK’TE KUTSAL RUH’UN YANSIMALARINDAN "TANRI’NIN SESİ KÔL”

Dr. Aynur ÇINAR
İğdır Üniversitesi

Kutsal Ruh, Kitabı Mukaddes’te Tanrı için kullanılan en muallak kavramdır. Bu kavram, kullanımları ve tezahürleriyle oldukça geniş yelpazeli bir anlatıma sahiptir. Kutsal Kitap’ta Kutsal Ruh kimi zaman melek suretiyle ortaya çıkar, kimi zaman vahiy ve peygamberlik ruhuna atıf yapan psikolojik bir deneyim olarak belirir, kimi zaman da Tanrı’nın doğa ve toplumdaki bütün zâtî tezahürlerini içerir. Kutsal Ruh kavramı, Tanrı zâtı yerine kullanıldığında hem doğrudan hem de imgesel ve sembolik ifadelerle Tanrı’nın gerçek doğasına vurgu yapar. Dolayısıyla Kutsal Ruh, Tanah’ın hitap ettiği halkın Tanrı’nın doğadaki yaratımı, doğaya ve insanlara hükmetme şeklini ve tarihe dâhil olma metodunu nasıl anladığını gösteren ana karakter olup maddi doğanın manevi yönünü simgeler.

Tanah’ta Tanrı Ruhu ve onun tezahürü olan doğal fenomenlerin tecellisi “Tanrı Celâli” veya “Görkem” anlamına gelen Kavôd şeklinde

isimlendirilir. Kutsal Ruh'un tecellisi sayılan Celâl'e dair en güzel anlatımlar hiç şüphesiz Sina teofanisinde yaşanan olaylarda geçer. Tora'daki anlatıma göre Tanrı Ruhu burada bulut ve ateş içerisinde tecelli ederek gök gürültüsü ve şofar aracılığıyla Musa Peygamber ve İsrailoğulları'na açıkça seslenmiştir. Peygamber'in ve halkın aynı anda iştirak ettiği bu teofanide en görkemli anlatımlardan biri, Tanrı'nın tecellisi esnasında Tanrısal Ses'in gürül gürül duyulması ve tüm halkın bu hitaba şahit olmasıdır. Tanrı'nın ve O'ndan gelen vahyin sesi addedebileceğimiz kôl, Tora'da dehşet dolu anlatımlarla ifade edilmiş ve bu sayede Kutsal Ruh'un aşkın doğası vurgulanmıştır. II. Mabad döneminden sonra gelenek, Tanrı'nın inişi esnasında yankılanan bu sesi tüm vahiy tecrübesini kapsayacak şekilde kullanmış ve Tanah peygamberlerinin işittikleri sesleri onunla tanımlamıştır. Böylece kôl bir bakıma Vahyin Sesi'ne dönüşmüştür.

Talmudik dönemde rabbinik gelenek Tanrı ile insanlar arasında genel olarak iletişimi sağlayan hipostazı kôl'den türettiği "Sesin Kızı" anlamındaki Bat Kôl kavramı ile ifade etmiştir. Böylece peygamberlik geleneği bitip, Şekina Yahudileri terk ettiği zaman Tanrı ile Tanrı halkı arasındaki iletişimin kopmadığı, hatta alt seviye de olsa rabbiler aracılığıyla vahiy olgusunun devam

ettiği iddia edilmiş ve gelenekteki her türlü yorum Bat Kl aracılığıyla Tanrı'ya bağlanmıştır.

Bu tebliğde Tora'daki kavd kavramının biçimlerinden biri olan kl kavramının Tora bağlamında tahlili yapılacak ve onun tarihsel süreçte rabbinik gelenekte Bat Kl'e dönüşümü açıklanacaktır. Bu sayede Yahudi Kutsal Ruh ve vahiy anlayışında içkin olan somut ögeler anlaşılmaya çalışılacak, ayrıca Yahudi vahiy olgusuna geleneğin nasıl dâhil edildiği irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kutsal Ruh, Cell, Kavd, Ses, Kl, Bat Kl.

ABRAHAM İBN DAUD'UN SEFER HA-KABALA ADLI ESERİNDE GELENEK SAVUNUCULUĞU

Doç. Dr. Yasin MERAL
Ankara Üniversitesi

Endülüs'te İslam kültürünün içerisinde yaşamış Abraham ibn Daud (ö. 1180), hem inanç hem de gelenek savunucusu olarak öne çıkmış bir isimdir. Emuna Rama adlı eseriyle Yahudi inancının üstünlüğünü savunan İbn Daud, Sefer ha-Kabala adlı eseriyle de Yahudi geleneğinin sıhhatini ispatlamaya çalışmaktadır. Bilindiği üzere Yahudilikte Sözlü Tevrat, nesilden nesile şifahi olarak aktarılmış ve miladi ikinci asrın sonlarında Mişna adı altında tedvin edilmiştir. Abraham ibn Daud, Sefer ha-Kabala'da Musa'dan başlayarak kendi dönemine kadarki Yahudi dinî geleneğini silsile halinde aktarmaktadır. O, bu yolla Sözlü Tevrat'ın kopmaz bir zincir şeklinde günümüze ulaştığını göstermek istemektedir. İbn Daud bunu yaparken hadis ilmindeki nakil, rivayet, ravi, sika Ravi, sened gibi terimlerin İbranice karşılıklarını kullanmaktadır. Sefer ha-Kabala'nın birinci muhatabı o dönemde Endülüs coğrafyasında yaşayan Karai âlimlerdir. Karailerin Sözlü Tevrat

karşıtlığı üzerinden İbn Daud, Rabbanî geleneği savunma ihtiyacı hissetmiştir. Sözlü geleneğin savunusu aynı zamanda Yahudi âlimlerin otoritelerinin de tahkim edilmesi anlamına gelmektedir. Bu tebliğde İbn Daud'un Sefer ha-Kabala adlı eseri, Endülüs'teki Karai arkaplan dikkate alınarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Abraham ibn Daud, Sefer ha-Kabala, Mişna.

YAHUDİ APOKRİFASINDA HABEŞ KAYNAKLARININ ÖNEMİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: JUBİLELER KİTABI ÖRNEĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Tolga Savaş ALTINEL
Yalova Üniversitesi

Yahudi kutsal kitabının hangi kitaplardan oluştuğu, tasnifi, sıralaması veya onlara atfedilen kutsallık değeri Yahudi ve Hıristiyan mezhepleri nazarında değişkenlik göstermektedir. Habeş Yahudileri Tanah'ın ilk sekiz kitabına ayrı bir önem atfedip onu Orit olarak isimlendirirken; Habeş Hıristiyanlarının Eski Ahit külliyyatı Enoh, Jubileler, Maqabyan gibi kitapların eklenmesiyle beraber 46 kitaptan oluşmaktadır. Ana akım Yahudi ve Hıristiyanların kanonik listesinde yer almayan bu kitapları ayrıcalıklı kılan bazı hususlar bulunmaktadır. Her ne kadar mevcut nüshaları Grekçe üzerinden tercüme edilerek günümüze ulaşmış olsa da bu kaynakların dilinin, İbranice ve Arapça ile aynı dil ailesinden gelen Geez olması sebebiyle kutsal kitaplar arasında bir köprü kurulması mümkündür. Bir diğer husus bu kitapların üç din açısından farklı bir konumu olan Habeşistan'da değer görmesidir. Kuran'ın nüzul

dönemindeki muhatap kitlesi, onlarla coğrafik ve tarihsel bağları olan Habeşlilerle bir iletişim ve etkileşim içerisinde olmuştur. Dolayısıyla Kuran'ı Kerim'in ele aldığı peygamber kıssalarının bir kısmı Habeş zihin dünyasıyla doğrudan veya dolaylı olarak ilişkilidir. Diğer yandan Habeşistan, uzun bir müddet ana akım Yahudilik ve Hristiyanlığın etkisi dışında kalmış günümüze Yahudi kökenli Hristiyanlıktan izler taşıyarak ulaşmış ve kendine has yönleri olan bir Yahudilik ve Hristiyanlığın ev sahibi olmuştur. Sahip oldukları dini literatür ve pratikler onları diğer Yahudi ve Hristiyan mezheplerinden ayrıcalıklı kılmaktadır. Bunlara ilaveten Habeş topraklarının Ham ve Sam kültürünün birleşmesinin deneyimlendiği alan olması sebebiyle bu coğrafyada farklı bir etkileşimin izlerini görmek mümkün olmaktadır. Çalışmamızın amacı Habeş kutsal kitaplardan biri olan ve Yaratılıştaki olayları yineleyen Jubileler kitabını mukayeseli olarak ele almak olmuştur. Yaratılış kitabıyla benzer birçok yönünün olmasına rağmen onun farklı anlatımlar içerdiği, olayları Jubileler kalıbında ele almasıyla yaratılış kitabındaki kronolojiden farklı tarihlerin ve sayıların ortaya çıktığı ve zaman zaman anlatımlarda Kuran kıssalarıyla paralellikler arz ettiği görülmüştür. Netice de Kitabı Mukaddes Araştırmalarının ileri sürdüğü hipotezlerle, ana

akım Yahudi ve Hıristiyanlığın kanonik olarak kabul ettiği kutsal kitap anlatımın g venirliliğini kaybettiği bir ortamda kısas  nbiyanın yeniden inşa edilmesinde Habeş kaynaklarına da bakılmasının gerektiği anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Jubileler, Apokrif, Habeşistan, Kısas  nbiya.

II. MABED DÖNEMİ'NİN ANLAŞILMASINDA PSEUDOPIGRAFA

Arş. Gör. Safiye Merve ÖZKALDI
Fırat Üniversitesi

Yahudi Pseudopigrafik literatür, içerisinde MÖ. 2. yüzyıldan MS. 9. yüzyıla kadar geniş aralıkta çeşitli metinleri barındırmaktadır. “Gerçek olmayan, yanlış isimlendirilen” anlamına gelen pseudo- ön ekiyle nitelendirilen bu literatürde, Yahudi ataları başta olmak üzere Yahudi tarihindeki önemli şahsiyetlere atfedilen kitaplar yer almaktadır. Tanah’ın kanonizasyonunun devam ettiği bir dönemde oluşturulan fakat kanonik literatürde kendisine yer bulamayan metinler, dönemdeki kutsal kitap algısının ve halk nezdinde sözlü geleneğin nasıl anlaşıldığını ve ne türlü aktarıldığını gözler önüne sermektedir. Nitekim dayanak noktasının Tanah’ta bir şekilde hikayesi anlatılan kişi ve olaylar olması, bu metinlerin Tanah’ın anlaşılması, açıklanması ve yorumlanması noktasında başvurulabilecek kaynaklar olması gerektiği fikrini doğrulamaktadır. Öte yandan metinler, inanç noktasında Tanah’ta eksik bırakılan fakat ilerleyen dönemde kanonik sözlü literatürde çeşitli izahlarla açıklanan melek, ahiret, metafizik âlem gibi konuları

barındırmaktadır. Bu durum kitapların II. Mabed dönemi ürünü olması hasebiyle, mevcut algının esasında bu yönde olduğunu ve Yahudi toplumunda yaygın şekilde bu inançların bulunduğunu göstermektedir. Pseudopigrafik literatürün vurguladığı bir diğer nokta, II. Mabed döneminde ortaya çıkan ve elimizdeki kanonik literatüre binaen yaygın kanaatle sayısını 4-5 ile sınırladığımız Yahudi mezheplerinin aslında görünenden fazla olduğu ve toplumda homojen bir yapıdan ziyade farklı grupların bulunduğudır. Böylece MS. 70 öncesi Yahudiliğini anlamlandırması noktasında farklı bir perspektif sunmaktadır. Bu grupların oluşumunda da muhtemel etki olarak gösterebileceğimiz dönemdeki hakim güçler olarak Pers ve Grek hakimiyetinin Yahudi toplumu üzerine uyguladığı Helenistik unsurları da dönem ürünü metinler üzerinde açık bir şekilde görmek mümkündür. Böylece günümüz Yahudiliğinin teşekkül ettiği II. Mabed dönemini bu etkiler üzerinden sosyolojik, tarihsel ve dini açıdan yeniden okuma imkânı sunmaktadır. Dönemin sacayaklarından biri olmasına rağmen kanonik olmamalarından dolayı göz ardı edilen Pseudopigrafik literatürün, Yahudi tarihinde nispeten muğlak kalan bu dönemin anlaşılmasında ve bu dönemde oluşan pek çok kritik noktanın aydınlatılmasında kayda değer bir

rolü mevcuttur. Bu çalışmada, bahsedilen maddeler üzerinden Pseudopigrafik literatürün dönemin anlaşılmasındaki önemi ortaya koyulacaktır. Hristiyanlığın ortaya çıkışı ve zamanla güç kazanmasıyla birlikte, bu metinlere eklenen Hristiyan unsurlarda da artma gözlenmektedir. Bu sebeple çalışmamız Yahudi Pseudopigrafası ve özellikle de Hristiyanlık öncesi dönemde üretilen metinlerle sınırlandırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Pseudopigrafa, II. Mabed Dönemi, Tanah.

YAHUDİ MİSTİSİZMİ VE TASAVVUF ARASINDAKİ İLİŞKİ, BAHYA İBN PAKUDA ÖRNEĞİ

Arş. Gör. Müberra AYGÜNDÜZ
Ankara Üniversitesi

Yahudi Mistisizmi Yahudilik tarihi açısından önemli bir alan teşkil etmektedir, zira sonradan Kabala ismi ile sistemleşen bu mistisizm M.Ö. 400’lü yıllara dayanmaktadır. Yani erken dönemden itibaren hep var olagelmıştır ve Yahudilerin dini yaşamında önemli bir alan teşkil etmiştir. Her ne kadar Yahudi Mistisizmi çok eskiye dayansa da bu konuda ilk sistemli çalışıp müstakil bir eser kaleme alan kişi Bahya ibn Pakuda olmuştur. Doğum ve ölüm tarihi net bilinmemekle birlikte kaynaklarda 11. yy. ortalarında veya 12. yy. başlarında yaşadığı düşünülen Bahya ibn Pakuda, hâkim, filozof ve âlim bir kişidir. Endülüs’ün Zaragoza şehrinde yaşamıştır. Yahudi tarihinde önemli bir yere sahip olan ve birçok âlimin yetiştiği Endülüs, tasavvuf ve Yahudi mistik öğretisinin karşılaştığı ve birbirini etkilediği bir yer olması nedeniyle önemlidir. Zira yaklaşık sekiz yüzyıl boyunca Müslümanların egemenliği altında kalan Endülüs;

sanat, edebiyat, bilim vs. alanında muazzam gelişmelere ev sahipliği yapmıştır. Müslümanların, Vizigotlar'ın yönetiminde acı çeken Yahudilerin yaşadığı bu coğrafyayı fethetmesi sonucu hoşgörü ekseninde ilmî bir ortam sunmuştur. Bir arada yaşamının doğal getirisi olarak ilmi ve kültürel etkileşimler olmuştur ki tasavvuf ve Yahudi mistisizmi arasındaki ilişki de buna dair en açık örneklerden biridir. Böyle bir coğrafyada yaşayan Bahya ibn Pakuda, döneminin ilmi ve kültürel etkilerini eserinde yansıtmıştır.

el-Hidaya İla Feraid el-kulûb isimli eseri, on bölümden müteşekkildir. Bahya ibn Pakuda mukaddime kısmında, zamanına kadar, dinin sadece zahirî yönünün ele alındığını, oysa ki sınırsız bâtın boyutunun kimse tarafından çalışılmadığını söylemiş ve bâtını boyutun kişi için elzem ve mühim olduğunu, literatürdeki mezkûr boşluğun doldurulması gerektiğini belirtmiştir. Bu amaçla eserini kaleme alan Bahya ibn Pakuda, eserini yazarken kutsal kitap başta olmak üzere kelam, felsefe, İhvân-ı Safâ Risâleleri gibi çok fazla kaynaklardan yararlanmıştı ancak eser okunduğunda direkt kendini hissettiren başka bir kaynağı daha vardır, o da tasavvuftur. O zamana kadar örneği olmadığı söylenen bu alanda sistematik bir şekilde kaleme alınan eserde çokça

alıntılar ve tasavvufi ibâreler mevcuttur. Bu da Endülüs gibi bir coğrafyada, Bahya ibn Pakuda'nın tasavvufi eserlerden bihaber olmasının düşük ihtimalde olduğuna delildir. Zira Bahya ibn Pakuda'nın yaşadığı yüzyılda, kaynaklardaki bilgilere göre Endülüs kütüphanelerinde Hâris el-Muhâsibî'nin (ö. 243/857) er-Riaye, Sülemî'nin (ö. 412/1021) Tabakatu's-Sufiyye ve Kuşeyrî'nin (ö. 465/1072) er-Risâle gibi tasavvufi eserler bulunmaktadır.

Bu çalışmamız Yahudi dininin bir boyutu olan mistisizmi Bahya ibn Pakuda üzerinden ele alacak ve Tasavvuf ile Yahudi Mistisizmi arasındaki etkileşimi aşikâr olarak görebileceğimiz müellif özelinden ortaya koymaya çalışacaktır. Konu çok geniş olmasından ötürü mezkur âlim üzerinden muhteviyat sınırlandırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yahudilik, Tasavvuf, Endülüs, Bahya ibn Pakuda, el-Hidaya İla Feraid el-kulûb.

KUTSAL KAVMİN İNŞASINDA BEHORLUK HAKKI

Prof. Dr. Sami KILIÇ
Fırat Üniversitesi

Behor (çoğulu behorot) kavramı, Yahudi kaynaklarında bir annenin ilk doğan çocuğuna verilen unvan olarak tanımlanmaktadır. Behora kavramı ise “behorluk hakkı” anlamına gelmekte ve bir babanın oğulları içerisindeki en büyük olanını ifade etmektedir. Zira behora olan, diğer erkek kardeşlerine nazaran babasının mirasından iki kat pay alır ve baba öldükten sonra ailenin başına geçer. Behor kavramı, ilk etapta anne ile ilgili olarak algılsa da esasında baba ile ilgilidir. Nitekim Tora’ya göre, bir adamın birden çok kadından behor oğulları varsa bunlar içerisinde kendisi için sadece en büyüğü behor olup kardeşlerine göre mirastan iki kat alacak olan da odur.

Tora anlatımlarına bakıldığında aslında behorluk hakkı meselesinin ilk insan Adem’den itibaren başladığı anlaşılmaktadır. Adem’in ilk oğlu Kayın (Kabil), kardeşi Evel (Habil)’i öldürdüğü için Adem’in maddi ve manevi mirasını Şet devam ettirmiştir. İbranice Şet “sabitlemek, belirlemek,

yerleştirmek” anlamına gelir. Diğer taraftan Tora’da Adem ile Nuh arasındaki on nesil anlatılırken, Adem’in nesli olarak sadece şet’ten bahsedilmektedir. Ayrıca bu nesiller anlatılırken ilk doğan erkek çocuklarının ismi zikredilmiş ve diğer erkek çocukların isimlerine yer verilmemiştir. Nuh’un tufanda yanında bulunan üç oğlu şem, Ham ve Yafet Tanrı tarafından mübarek kılınmıştır. Tufan sonrası ise Ham lanetlenmiş ve dolayısıyla behorluk hakkını kaybetmiştir. Aslında Nuh’un ilk doğan erkek çocuğu Yafet olmasına rağmen, Nuh’un mübarekliği şem’de devam etmiştir. Yine Tora’ya göre Nuh ile İbrahim arasında on nesil bulunmaktadır ve bu nesiller anlatılırken sadece ilk erkek çocuklarının isimleri zikredilir. Gerek Adem ile Nuh arasındaki on nesil, gerekse Nuh ile İbrahim arasındaki on nesil anlatılırken annelerin isimlerinden hiç bahsedilmemektedir.

Tora’ya göre, İbrahim’in dedesi Nahor’un ilk oğlu Terah’tır. Terah’ın ilk oğlu ise İbrahim’dir. Yahudi kaynaklarında, İbrahim’in doğumu yaratılışın tekrar başlaması gibi değerlendirilmekte ve onun dünyaya kutsiyeti getirme görevini tek başına üslenecek kişi olduğu ifade edilmektedir. Bereşit kitabındaki Tanrı’nın İbrahim’i ve soyunu mübarek kılacağını, Fırat ile Nil nehirleri arasındaki toprakları onun zürriye-

tine vereceğini ve soyunun da İshak'ta devam edeceğini anlatan ifadeler, İbrahim'in behorasının yani maddi ve manevi mirasının başka bir ifade ile mübareklik hakkının aslında kimde devam etmesi gerektiği tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Zira Yahudi kaynaklarında ifade edilen “bir adamın birden çok hanımından oğulları varsa kendisi için bunlar arasında en büyüğü behordur” kuralı, İsmail, Esav ve Reuven için uygulanmayıp, behorluk hakkı İshak, Yakup ve Yusuf'a verilmiştir. Bu bildiride, Yahudi kutsal kavminin inşasında önemli bir yer tutan behorluk hakkı meselesi, genel hatlarıyla Yahudi kaynaklarına göre izah edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kutsal Kavim, Tora, Behorluk, Bereşit.

YAHUDİLİĞİN KUTSAL KİTABI TANAH'TA KARDEŞLİK OLGUSUNUN GÖRÜNÜMÜ

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet YEŞİLYURT
Atatürk Üniversitesi

Kardeşlik düşüncesi, yeryüzünde var olmuş bütün dinlerde temel insanî değerler arasında yer aldığından dolayı, evrensel bir özellik taşımaktadır. Bu düşünceye sahip olmayan neredeyse hiçbir din yok gibidir. En gelişmemiş toplumlardan en gelişmiş ve ilerlemiş topluluklara kadar her sosyolojik evrende insanları bir arada tutan temel duygu, kardeşlik olmuştur.

Kardeşlik, en az iki kişi arasında meydana gelen ve somut tezahürleri olan bir duygudur. Söz konusu duygunun ya da kavramın, insanda ortaya çıkması sebebiyle bir taraftan “psikolojik” yönü bulunurken, diğer taraftan insanlar arasındaki ilişkilere yön vermesi sebebiyle “sosyolojik” yönü de mevcuttur. Bu açıdan bakıldığında kardeşlik psikolojik ve sosyal bir olgudur. Bundan dolayı kardeşliği her insan ve her toplum, farklı şekilde anlayıp yorumlayarak uygulama sahasına dökebilmektedir.

Dinler, psikolojik ve sosyal bir olgu olan kardeşliği, kendi amacı olan toplumdaki barış ve huzurun sağlanması doğrultusunda kullanmış, sahip olduğu psikolojik ve sosyolojik anlamına ilave olarak ona “dinî” bir anlam da yüklemiştir. Her dinin teolojisi birbirinden farklıdır. Teolojide var olan farklılık, dinlerin insan ve toplum anlayışlarını da etkilemiştir. Dolayısıyla insanî ve toplumsal yönü bulunan kardeşlik olgusuyla ilgili de her din kendine özgü bir anlayış ortaya koymuştur.

Yahudiliğin Kutsal Kitabı Tanah’ta kardeşlik konusunun ele alınacağı bu çalışmada Yahudilikte kardeşlik olgusunun önemi genel anlamda ortaya konulup zikredilen olgunun Tanah’taki anlam ve görünümü üzerinde durulacaktır.

Tanah’ta kardeşlik daha çok, aynı zamanda kardeşlik çeşitlerine de karşılık gelen “kan, soy, din ve insan” kardeşliği dâhilinde kendini göstermektedir. Tanah, kardeşliği, soyut bir kavram olmaktan çıkarıp günlük hayata aktarılan, somut ve faal bir olgu seviyesine çıkarmış olmakla birlikte, çeşitli kardeşlik türleri söz konusu olduğunda Yahudilikte, uygulamadaki birtakım farklılıkları da gözler önüne sermektedir. Bu farklılıklar ise Yahudiliğin taşıdığı teolojik karakter, etki alanı, hitap ettiği kitle ve diğer

dinlere karşı sahip olduğu ve sergilediği bakış açısının ortaya çıkardığı netice ve durumlar olarak yorumlanmalıdır.

Çalışmada, ilahi kaynaklı dinlerin ilki olan Yahudiliğın kutsal kitabı Tanah'taki kardeşlik anlayışının, kendisinden sonra gelen diğeri iki dinin kutsal kitaplarında mevcut olan kardeşlikten farklı olan yönlerine de yer yer işaret edilecektir. Nitel (deskriptif) metodun kullanılacağı çalışmada aynı zamanda karşılaştırma metoduna da yeri geldikçe başvurulacaktır.

Anahtar Kelimeler:Yahudilik, Tanah, Kardeşlik, İlahi Dinler.

VENEDİK’TE İBRANİ MATBUATI: BOMBERG MATBAASI VE BURADA BASILAN “MIKRA’OT GEDOLOT”LAR

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ALTUNCU
Kilis 7 Aralık Üniversitesi

1450 yılında Gutenberg tarafından icat edilen matbaa, Avrupa’daki bilgi dünyasında yeni gelişmelerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Sınırlı el yazmalarının dar bir çevrede dolaşımına karşılık, basılı nüshaların geniş kitleler tarafından takip edilebilme imkanı ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda bilgi güç, güç ise iktidar kaynağı olarak görülmüş, matbaalar ve kitap basımı, dini ve siyasi otoritenin muhafaza edilmesi için kontrol edilmeye çalışılan bir alan haline gelmiştir. Katolik kilisesinin, krallıklar ve yerel idarecilerin, Protestanların ya da Yahudilerin matbaa ve basım konusundaki tutumları tüm bu süreci ortaya koymaktadır. Bununla birlikte aynı dönem içerisinde Katolik Kilisesinin hedefleri doğrultusunda Yahudilerin din değiştirerek Hristiyanlığa geçişlerini sağlama amacı ile Tevrat ve diğer Yahudi kaynaklarında yer alan ifadeleri inceleme ve yorumlama gibi gayeler doğrultusunda Hristiyan din adamları ve bazı

üniversitelerdeki akademisyenlerin İbrani literatürüne yöneldikleri bilinmektedir. Özellikle Roma şehrinin ve İspanya'daki Alcalá Üniversitesi'nin İbrani literatürü ile ilgili çalışmalar açısından önemli bir merkez olduğu bilinmektedir. Hatta birçok araştırmacı da Papa X. Leo'nun bu çalışmaları desteklediğini vurgulamaktadır. Venedik şehri ise bu süreçte Yahudi kitap basımının önemli merkezlerinden birisi haline gelmiş ve Avrupa'ya yayılan önemli kitapların birçoğu burada basılmıştır. 1500'lü yılların ortalarında Buradaki İbranice kitapları basan yayıncıların en önemlilerinden birisi de Bomberg Matbaasıdır. Birkaç nesil boyunca kitap basımı üzerine faaliyet gösteren Bomberg Matbaası, ilk Babil ve Kudüs Talmudlarını, ilk Alfansi'yi, Karaim dua kitaplarını yayımladığı gibi *Mikra'ot Gedolot* olarak isimlendirilen Rabbani Tevratları da hazırlamıştır. 1477'de Bolonya'da basılan Mezmurların baskısı ile başlayan Yahudi kutsal metinlerinin basımı, süreç içerisinde Tora, Tora yorumları ve *Poligot* olarak adlandırılan çok dilli Tevratların hazırlanıp yayımlanmasını beraberinde getirmiştir. Yahudi kutsal metinleri ile ilgili bu gelişmeler 1517 ve 1524 yıllarında basılan *Mikra'ot Gedolot*ların hazırlanmasını sağlamıştır. *Mikra'ot Gedolot*lar, Ortaçağ Yahudi külliyatına ait önemli bazı rabbani

din adamlarının yorumlarını barındıran tam Tevrat baskıları olarak bilinmekte ve kendisinden sonra 400 yıl boyunca hazırlanan rabbani Tevratların bir modelini oluşturmaları bakımından önem taşımaktadırlar. Bununla birlikte 1517 ve 1524 yıllarında yayımlanan *Mikra'ot Gedolot*lar arasında, baskı, editör, içerik ve yorumlar gibi hususlarda ciddi farklılıklar bulunduğru görölmektedir. Bu bildiride Venedik Matbuatı, Bomberg Matbaası ve Bomberg tarafından basılan 1517 ile 1524 *Mikra'ot Gedolot*ları hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Venedik, İbrani Edebiyatı, Bomberg Matbaası, Mikra'ot Gedolot, Rabbani Tevrat.

HASİDİZMİN ORTAYA ÇIKIŞINA DAİR İDDİA EDİLEN UNSURLARIN SON YAPILAN ÇALIŞMALAR IŞIĞINDA YENİDEN BİR DEĞERLENDİRMESİ

Arş. Gör. Fatih MEMİÇ
Kırklareli Üniversitesi

18. yüzyılda Israel b. Eliezer tarafından kurulan, talebesi ve varisi olarak kabul edilen Maggid Dov Ber tarafından kurumsal alt yapısı oluşturulan ve onun talebeleri vasıtasıyla da Doğu Avrupa'ya yayıldığı kabul edilen Hasidizm, Lurianik Kabala ve Sabatayizm diye devam eden süreçte Yahudi mistisizm tarihindeki, üçüncü ve nihai aşamayı temsil etmektedir. Son dönem Yahudi mistik hareketlerine damga vuran Hasidik hareketin kökenleri, orjinallliği, önceki mistik hareketlerle ilişkisi, mesih fikrinin hareketteki yeri, zaddiklik düşüncesinin merkeziliği ve ortaya çıkışına etki eden sebeplerin varlığı gibi birçok tartışmalı konu günümüze kadar araştırmacıların odak noktasını oluşturmuştur. Martin Buber, Gershom Scholem, Simon Dubnow, Ben-Zion Dinur, Raphael Mahler ve daha birçok araştırmacı tarafından karakteri belirlenen hasidik hareketin yapılan çalışmalar göz önüne alındığında ortaya çıkışına etki eden

unsurların dönemin politik, ekonomik, sosyal ve manevi kriz gibi tarihsel koşulların bir sonucu olduğu görülmüştür. O, rabbani Yahudi geleneğine karşı bir devrim olarak görülmüştür. 1648 yıkımının hem toplumu hem de toplumsal yapıyı ciddi bir zaafiyete uğrattığı, bu sosyal ve ekonomik buhranın yanında kötü bir liderlik anlayışının da halk ile bilginler arasında önemli bir sürtüşmeye sebep olduğu ve onun da bu ihtiyaçlardan doğduğu ifade edilmiştir. Oligarşik dini yapının Leh soylularıyla çıkar ilişkisi, suiistimaller, despotik bir din anlayışının tahakkümü ve artan kamusal ahlaksızlık neticesinde görevlerini ifa etmede başarısız olan önderleri ile sosyal bir uçurumun içinde kalan kitleler arasında meydana gelen dini liderlikle ilgili köklü bir değişim arzusunun peşinden ortaya çıkan içinde muhalif bir taraf barındıran ve mesihi karaktere sahip bir hareket olduğu düşünülmüştür. Özetle Hasidizm oluşan bu boşluğu dolduran, ihtiyaçlara karşılık gelişen, statükoya meydan okuyan, kitlelerin bir isyanı ve protest bir hareket olarak kabul edilmiştir. Hasidizmin ortaya çıkışına dair bu anlayış dün olduğu gibi bugün de güncelliğini koruyan bir soru olarak araştırmacıların zihinlerini meşgul etmiştir. Dolayısıyla da bu soruya verilen ve kesin olarak kabul edilen bazı yanıtlar ya ciddi anlamda

tartışılır hale gelmiş ya da tamamen reddedilmiştir. Bu kapsamda hasidik hareketin ortaya çıkışına sebep olan etmen veya etmenlerin neler olduğu sorusunun, yapılan son çalışmalar ışığında yeniden bir değerlendirilmeye tabi tutulması ve eski soruya yeni cevaplar verilmesi planlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hasidizm, Yahudi Mistisizmi, Israel b. Eliezer, Tarihi Kriz.

YENİDEN YAPILANMACI YAHUDİLİK: BİR MODERN DÖNEM YAHUDİ MEZHEBİ

Dr. İ. Ethem AYDIN- Prof. Dr. İskender OYMAK
MEB-Fırat Üniversitesi

XX. yüzyılın ilk yarısında Amerika’da ortaya çıkan Yeniden Yapılanmacı Yahudilik Hareketi, bir modern dönem Yahudi mezhebidir. Yahudi haham ve sosyolog Mordecai Menahem Kaplan’ın (1881-1983) kurucusu olduğu bu dini hareketin temel amacı, modernitenin etkileri karşısında yok olma tehlikesi geçiren Yahudiliğin ve Yahudi toplumunun varlığını korumaktır. Kaplan’a göre modernitenin Yahudi inanç ve ibadetlerinde oluşturduğu tahribat, geleneksel yaşam tarzı ile modern yaşam tarzı arasında bir krizin doğmasına yol açmıştır. O, Amerika’daki Reformist, Neo-Ortodoks ve Muhafazakâr Yahudi mezheplerinin bu krize bir çözüm getirmediğini belirtmiş, çözüm olarak Yahudiliği Yeniden Yapılandırma programını sunmuştur. Buna göre, Yahudilik yalnızca bir din değil, her dönemde değişen ve gelişen bir medeniyettir. Yahudilik, Yahudilerin tarihi, edebiyatı, dili, sosyal organizasyonu, halk inançları ve kabulleri, davranış biçimleri, sosyal ve

ruhsal idealleri, estetik değerlerin toplamından oluşan bir medeniyettir. Bu bağlamda merkezine medeniyet kavramını alan Yeniden Yapılanmacılık, Yahudiliği yeniden yorumlamış, geleneksel Yahudi öğretilerini ve kavramlarını yeniden yapılandırmaya çalışmıştır. Yahudi medeniyetinin en önemli unsuru olan din, sosyal bir olgu olarak Yahudiliğin enerji kaynağıdır. Natüralist bir din yaklaşımını benimseyen Yeniden Yapılanmacı hareket, doğaüstü niteliklere sahip Tanrı anlayışı yerine naturalist bir Tanrı anlayışını kabul etmiştir. Buna göre Tora, Tanrı tarafından gönderilen bir vahiy ürünü değil, Yahudilerin tarih boyunca Tanrı arayışlarının sonucu olarak ortaya çıkan beşeri bir kayıttır. Dine pragmatik ve demokratik bir yaklaşım sergileyen Kaplan, Yahudiliği Amerikan değerlerine göre yeniden yorumlamıştır. Ona göre din, insanoğlunun ihtiyaçları ve ideallerini gerçekleştirmek için ürettiği işlevsel bir kurumdur. Dinin özü ve ana işlevi ise insanı bu dünyada mutlu etmek ve yaşamı anlamlı hale getirmektir. Yahudi medeniyetini ve dinini yaşatan ve gelecek nesillere aktaran güç, Yahudi toplumu olduğu için, Yahudi medeniyetinin ve dininin hayatta kalması Yahudi toplumunun varlığını korumaya bağlıdır. Bu yüzden başta Amerika olmak üzere Yahudiler, içinde yaşadıkları ölkelerin medeniyetine ayak

uydur-mak durumundadırlar. Yani, modern dönemde Yahudiler biri Yahudilik, diğeri de Batı medeni-yeti olmak üzere iki medeniyet içinde yaşamayı öğrenmelidirler.

Tebliğde, Yeniden Yaplanmacı Yahudilik genel hatlarıyla değerlendirilecektir. Tarih metoduyla kaynaklardan elde edilecek bilgiler deskriptif metotla yorumlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yahudilik, Amerika, Yeniden Yapılanmacılık, Medeniyet, Din.

HİCRET SONRASI MÜSLÜMAN- YAHUDİ İLİŞKİLERİNE ORYANTALİST BAKİŞ AÇISI: RUDOLF LESZYNSKY ÖRNEĞİ

Işıl KAYNAK- Doç. Dr. Zehra GENÇEL EFE
Hitit Üniversitesi

Küçük bir topluluk olmasına rağmen her dönem kendinden söz ettiren Yahudiler, günümüze kadar birçok araştırmaya konu olmuştur. Gerek yaşam ve ibadet şekilleri, gerekse İslam'a ve diğer dinlere bakış açıları ile hep merak edilen bir toplum olagelmışlerdir. Yahudilerin ortaya çıkış zamanı, koşulları ve sürgün edilmeleriyle ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Çalışmamızda sıkça başvurduğumuz Rudolf Leszynsky (1884-1949) onların Babil kralı II. Nebukadnezar (MÖ 642-562) tarafından memleketlerinden uzaklaştırıldığını iddia etmektedir. Yaşadıkları bu sürgünler neticesinde farklı bölgelere yerleşen Yahudiler, çoğunlukla Arabistan'ın iç kısımlarını mesken edinmişlerdir. Biz de bu çalışmamızda, özellikle Medine bölgesinde hüküm süren üç büyük Yahudi kabilesi olan Beni Kureyza, Beni Kaynuka, Beni Nadir ve bu kabilelerin Müslümanlarla olan ilişkilerine oryantalistlerin bakış açısını Rudolf

Leszynsky özelinde değerlendireceğiz. Çalışmamızda, kendisi de bir Yahudi olan ve Almanya'da ırkçılığın yaygın olduğu dönemde ülkeyi terk etmek zorunda kalan Rudolf Leszynsky'nin *Die Juden in Arabien zur Zeit Mohammeds* (Muhammed Döneminde Arabistan'daki Yahudiler) adlı kitabı ve *Neue Bund in Damaskus* (Şam'daki Yeni Ahit) adlı yazısından hareketle, bu döneme dair oryantalist bakış açısını, kendi kaynaklarımızla karşılaştırdık. Leszynsky, adı geçen kitabında, sık sık konuları objektif bir bakış açısıyla ele aldığını ifade etmektedir. Metnin tamamı değerlendirildiğinde, bazen bunu sağladığı, çoğu zaman ise olumsuz bir tavır sergilediği görülmektedir. Yahudilerin dış görünüşü ile ilgili konuya da değinen yazar, Yahudi kadınlarının güzelliğinden bahsederek, Peygamber'in bu sebeple iki Yahudi kadınla evlenmeyi tercih ettiğini yazmaktadır. Eserinde birçok oryantaliste ve Müslüman tarihçisine yer veren Leszynsky, İbn İshak'ı en eski ve en güvenilir kaynak olarak kabul etmektedir.

Leszynsky, *Der Neue Bund in Damaskus* (Şam'daki Yeni Ahit) adlı yazısında, 1896/97 yılında meşhur bilgin Salomon Schechter tarafından Altkairo Sinagogun bodrumunda bulunan ve Yahudiler için sonsuza dek kayıp

olarak kabul edilen, klasik İbranice el yazması eserlerden bahseder. Özellikle Yahudiler için büyük önem arz eden Jesus Sirach'ın (MÖ 200) meşhur sözlerinin İbranice olarak gün yüzüne çıktığını belirtmektedir. Yazıda, Tanrı'nın Yahudiler ile yaptığı Ahit'ten ve bu yeni Ahit'in tarihinden, yasasından iman anlayışından söz etmektedir. Yazara göre Yahudiler bu ismi, kendilerini ve Kutsal Kitabı ifade etmek için kullanmışlardır. Bununla birlikte Yahudi mezhebinin ortaya çıkışını ve Makkabi İsyanının Yahudileri nasıl kurtardığından bahsetmektedir. Leszynsky bu yazısında, eşlerinden bazıları Yahudiliğe yönelen Şamlıların, 10.000 başka rivayete göre ise 18.000 Yahudi'yi katlettiğini yazmaktadır. Müellif ayrıca, ortaya çıkan bu sayfaların ve el yazmaların Yahudilik tarihine ışık tutacak kaynak niteliğinde olduğunu savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şabat, Beni Kaynuka, Beni Nadir, Beni Kureyza, Muhayrik, Abdullah b. Ubey, Huyey b. Ahtab.

HZ. DAVUT’UN ÖFKESİ AVİGAYİL’İN ÇARESİZLİĞİ: HZ. DAVUT, NAVAL VE AVİGAYİL İKONOĞRAFİSİNİ KONU ALAN ÜÇ GOBLEN’İN PANOFSKY METODOLOJİSİNE GÖRE İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Akın TERCANLI
Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Yahudi inancının önemli isimlerinden biri olan Hz. Davut (M.Ö. 1010-940) sadece dini yönüyle değil siyasi, askeri ve tarihi bir karakter olarak da yüzyıllar boyunca bu inancın savunucuları tarafından benimsenmiştir. Kur’an-ı Kerim’in aksine Tevrat metinlerinde “Peygamber” olarak bahsi geçmeyen Hz. Davut için “Kral”, “Lider” ve “Seçilmiş” kişi ibaresi kullanılmıştır. Tevrat’a göre Rab tarafından seçilen ve Peygamber Samuel tarafından kutsanan Hz. Davut, tarih sahnesine genç bir çoban iken çok büyük bir savaşta oynadığı önemli vazife ile çıkar. İsraililer’e meydan okuyan, tehditler savuran ve kutsal metinlerde “iri cüsseli” olarak tanıtılan Golyat adındaki dövüşçüyü, sadece elindeki sapanla yenmesi genç çobanın liderlik kariyerini de başlatmış olur. Kral Saul’un ardından iktidara geçerek kendisine inan

halkına önderlik etmesiyle krallığını da başlatmış olan Hz. Davut, iktidarı döneminde bir dizi önemli siyasi girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimlerin odak noktası ve temel amacı Hz. Davut’u “Yahudi Devleti” fikrini şekillendiren ve bu amaçla ilk adımları atan tarihi bir şahsiyete büründürmüştür. Kral’ın dağınık haldeki Yahudi kabilelerini tek bir bayrak altında toplaması, monarşiyi kabul eden ilk kral olması, ülkesine yapılan düşman saldırılarını sona erdirmesi ve bürokrasideki “inşaa” süreci kendisinden sonra gelen halkına “merkezileşmiş” bir krallık bırakmasına da olanak sağlamıştır. Kitab-ı Mukaddes’in önemli kutsal kişiliklerinden Kral Davut’un hayatı da yüzyıllar boyunca inancın görsel dünyadaki tezahürleri ve “imgeleşmiş bilincin” sanat dünyasındaki argümanları şeklinde Avrupa tasvir sanatlarındaki yerini almıştır. Batı dünyası için çağlar boyunca baskın dini otoritenin en güçlü argümanlarından biri haline gelen dini tasvirler, kimi zaman da siyasi propagandanın geniş kitleleri yönlendirme, etkileme ve kontrol etme amacıyla kullanıldıkları destek kuvvetlerinden biri olmuşlardır. Avrupa toplumları için XVI. yüzyıldan sonra daha bilinçli bir tüketici kitlesine hitap eden bu eserlerin çok büyük bir çoğunluğu ikonografıyı doğrudan temel alan ve sınırları daha önceden belirlenen bir zihniyetin tasavvuru olarak meydana getirilen

temalardan oluşmaktadır. Biz de bu çalışmamızda Kral Davut’la yaptığı anlaşmayı bozan “Naval” isimli zengin bir çiftçinin cezalandırmasına odaklanan bazı tasvirler üzerinde duracağız. İncelediğimiz sahneler, hizmetinin karşılığını Naval’dan alamayan Davut’un bahsi geçen çiftçiye cezalandırmak üzere yola çıkmasını ve kocasının öleceğini öğrenen Avigayil’in eşinin canını bağışlaması için Davut’tan af dilemesini konu edinmektedir. Sanatçısı bilinmeyen Goblen türündeki üç eseri “Panofsky” metodolojisine göre ele almak, sanat eserlerinin üslubundan yola çıkarak dönemsel anlamda tarihlendirmesini yapmak ve ilk defa tanıtacağımız bu yayımla eserlerin Sanat Tarihi dünyasındaki yerini belirlemek çalışma sonunda ulaşmak istediğimiz amaçların başında gelmektedir.

Anahtar Kelimeler:Hz. Davut, Naval, Avigayil, Barok, Goblen.

POMPEIUS'UN IUDAEA'DA YAŞANAN İÇ SAVAŞTAN FAYDALANMA SİYASETİ

Ebru ÖZER

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

MÖ 141-37 yılları arasında hüküm süren Asamoniaios Hanedanlığı'nda MÖ 103-76 yılları arasında Iudaea'yı başhaham ve kral olarak yöneten Aleksandros Iannaeos'un dul eşi kraliçe Salome Aleksandra'nın MÖ 67 yılında ölümüyle oğulları olan II. Hyrkanos ve II. Aristoboulos arasında bir taht mücadelesi ve bunun sonucunda da iç savaş gelişmiştir. İki kardeş arasında önceleri kendi aralarında yapılan birkaç güç girişiminin ardından arabulucu olarak Roma'yı görmüşler ve Pompeius'a başvurmuşlardır.

Diğer taraftan bu gelişmeler yaşandığı sırada Roma, ünlü komutanlarından biri olan Pompeius'u MÖ 89'dan itibaren Pontos kralı VI. Mithradates ile devam eden savaşı bitirmesi için Doğu'ya göndermiştir. Pompeius, Lex Manilia'dan hareketle VI. Mithradates'i yenilgiye uğrattıktan sonra VI. Mithradates'in müttefiki olan Armenia kralı II. Tigranes'e yönelmiştir. Pompeius, MÖ 66 yılında II. Tigranes'in teslim olması ile

Armenia'yı Roma'ya bağımlı bir krallık haline getirmiştir. Pompeius'un MÖ 64 yılında XIII. Antiokhos iktidarlığındaki Seleukos Krallığı'na da son vererek Syria'da egemenlik kurması ise Yahudilerin kaderini belirlemiştir. Bu gelişmelerden sonra Pompeius'un Syria'da bulunduğu sırada Roma'nın yeni sınırı olan Iudaea'da iktidarlık mücadelesinde bulunan II. Hyrkanos ve II. Aristoboulos, Pompeius'tan arabulucukta bulunmasını talep etmiştir. Pompeius, önceleri tarafsız bir politika izlemesine rağmen daha sonra kardeşler arasında yaşanan iç savaşın içerisinde yer almanın Roma için bir avantaj getireceğini düşünmüş ve bu konuyla ilgilenmeye başlamıştır. Bu durumdan faydalanmak isteyen Pompeius, mevcut durum hakkında bilgi toplaması için Scaurus'u görevlendirmiştir. Scaurus, II. Aristoboulos'u destekleme kararı almış ve Pompeius da bu karara saygı duymuştur. Ancak Pompeius iç savaşın yaşandığı bölgeye fiilen geldiğinde farklı bir politika izlemeye başlamış ve II. Aristoboulos'un yerine II. Hyrkanos'u desteklemeye karar vermiştir. Diğer taraftan antik kaynaklarda her iki kardeşin hem Scaurus'a hem de Nabataios kralı III. Aretas'a rüşvet teklif ettiği bilgisi yer almaktadır.

Kardeşlerden II. Hyrkanos, dini gruplardan biri olan Pharisaioşlar tarafından desteklenirken diğer

tarafından II. Aristoboulos ise Saddoukaioşlar tarafından desteklenmiştir. II. Aristoboulos ve taraftarlarının Ierusalem Tapınağı'na sığınması sonucu yaklaşık üç ay süren kuşatma sonucunda Tapınak ele geçirilmiştir. Antik kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre Pompeius bu kuşatma için Yahudilerin dini uygulamalarından biri olan Sabbaton (İbranice Shabbāth) gününün savaşmayı yasaklamasından istifade ederek bu günü kasıtlı olarak seçmiştir (Ioseph. AI XIV. 4. 2-3; BI I. 7; II. 16. 4). MÖ 63 yılında Tapınak'a saygısız bir şekilde giren Pompeius daha sonra Yahudilerinin dini inancına yapmış olduğu saygısızlığın telafisi olarak Tapınak'ın temizletilmesini emretmiş ve tekrar ibadete açılmasını sağlamıştır. Ayrıca Pompeius tarafından II. Hyrkanos başhaham ilan edilmiştir. Böylelikle Asamoniaş Handedanlığı'nın bağımsızlığı sona ermiş ve Iudaea Roma'nın bağımlı krallıklarından birisi hale gelmiştir. Pompeius, Roma'ya zafer töreni için gittiğinde II. Aristoboulos ve ailesini de esir olarak yanında götürmüştür. Bu sırada II. Aristoboulos'un oğlu Aleksandros kaçmayı başarmış ve birkaç yıl içinde askeri birlik toplayarak II. Hyrkanos'a savaş ilan etmiştir. Ancak Aleksandros'un bu girişimi Pompeius tarafından görevlendirilen Gabinius tarafından engellenmiştir. Diğer bağımlı krallıklarda olduğu

gibi Iudaea’da da düzenlemeler yapan Pompeius’un buradaki politikası MÖ 49 yılında Caesar ile arasında başlayan iç savaş sonucunda öldürölmesiyle sona ermiştir.Biz bu çalışmamızda Pompeius’un Iudaea bölgesine hangi amaçlarla geldiğini ve II. Hyrkanos ile II. Aristoboulos arasındaki mücadelede neden iki farklı siyaset izlediğini birinci el ve modern kaynaklar ışığında kapsamlı bir şekilde aydınlatmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: II. Hyrkanos, II. Aristoboulos, Pompeius, İç Savaş, Ierusalem Tapınağı.

EMANUEL LEVİNAS DÜŞÜNCESİNDE “DÖRT TALMUD OKUMASI” BAĞLAMINDA BAŞKASI OLARAK TANRI

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KINAĞ
Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Yahudi aydınlanmacı bir filozof olan Levinas'ın Her ne kadar felsefî perspektifteki düşüncelerini ifade ettiği çalışmaları ile dinî inancına dair çalışmaları arasında sarıh bir ayrım yaptığı söylene de esasen felsefe kurgusunda inanç ilkelerinin etkileri görülür. Bunun nedeni, onların nihai olarak ortak bir ilham kaynağına sahip olabileceğine olan inancı ve teolojik dilden hareketle akla uygun anlamlar oluşturma çabasıdır. Nitekim o, Tanrı'nın varlığının birinci tekil şahsı merkezileştirecek şekilde “inanıyorum” ifadesiyle açıklanamayacağını; Tanrı'nın kutsal tarih ile ve tarih içerisindeki insan-insan ilişkileri yoluyla açıklanabilecek bir varoluşsallığa sahip olduğunu kabul eder. Bu çerçevede Tanrı'nın kutsal metinlerde kendi adından ve insanların ahlaki deneyimlerinden bahsedildiği yerlere referansla anlaşılabilir olduğunu vurgulayan Levinas, Tanrı'nın ne olduğu meselesinin insanî

anlamlandırma sürecinin neticesi olan “değer”lerden bağımsız olmadığını ifade eder. O bu değerleri ideal, rasyonel, evrensel, ezeli ve ebedi, yüce, özne-üstü vb. zihinsel mefhumlar olarak sıralar. Bu tutum, onun Husserl’in de etkisiyle fenomenolojik birçok sesli okuma pratiğini, Heidegger’in etkisiyle varoluşçu hermenötik yaklaşımı benimsediğine işaret eder.

Ahlaktan hareketle Tanrı’ya ya da İnsani/toplumsal davranış modellerinden hareketle insan-Tanrı ilişkisinin nasıl olması gerektiği fikrine ulaşmaya çalışan Levinas, Ahlakiliğin ben-öteki ilişkisine, bu ilişkide “öteki”nin kaçınılmazlığına dayalı olduğu düşüncesine dayandırır. Ötekinin ahlaki bir isteğine ahlaki olarak karşılık vermek zorunda olan “ben”, ancak bu sorumluluk sayesinde şahsiyet kazanabilir. Bütün olumsuz sonuçlarına rağmen ahlaki doğruluk sorumluluğunu üstlenen sonlu “ben”, bu sayede Sınırsız olanın deneyimine sahip olur. Böylece doğal süreçte gelişen ben-öteki ilişkisi, “ben”in ahlak yoluyla doğaüstü olanla ilişkisinin zeminini oluşturur.

Levinas’ın ben-öteki ilişkisinde somutlaşan Tanrı anlayışı ile ontoloji ve etik sferlerinin oluşmasında kendisinin ya da ailesinin içerisinde yaşadığı sosyo-politik koşulların etkisinin olduğu

görlür. Nitekim onun Batı felsefesini eleştirisinin temelinde de Batı'nın "öteki"yi yok sayan, göz ardı eden, farklı olana ontolojik bir alan vermekten yoksun yaklaşımı gelir. Bu nedenle birinci tekil şahıs ontolojisine karşıt bir duruşa sahip olduğu görlür. Post-modern perspektiften bir tür modernizm eleştirisi olarak da okuyabileceğimiz Levinas'ın bu duruşu özellikle kendi çağının ötekini dışlamacı düşünce modeli ile yüzleşme ve hesaplaşma olarak görülebilir. Levinas'ın toplumsal geri plana itilmişlik durumuna meydan okuyuşunu seslendiren bir metafizik, "Dört Talmud Okuması" merkezinde özgürlükçü bir kuram geliştirmeye çalıştığı; böylece dini referans noktaların ihmal/ihlal etmeksizin kendi çağı ile tutarlı olabilecek bir tür toplum ve insan doğası kuramı geliştirmeye çalıştığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Emmanuel Levinas, Dört Talmud Okuması, Modernizm, Post-Modernizm.

KARAİMS IN GRAND DUCHY OF LITHUANIA

Arş. Gör. Cihan ŞİMŞEK
Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Karaims are a Turkic ethnic group which mainly live in Crimea and Lithuania in present day. While less than one thousand Karaims live in Crimea, this number is much fewer in Lithuania.

Under the rule of Vytautas the Great, the Grand Duchy of Lithuania expanded its domains. Together with these developments, the grand duchy also advanced its socio-political structure. The migration of Karaims to the lands of the Grand Duchy of Lithuania was part of this advancement.

Since the time of Grand Duke Gediminas of Lithuania, the Grand Duchy of Lithuania had plans to develop its social-economic conditions. We could see it in the letters which were written by the Gediminas. In these letters, the Grand Duke invited the craftsmen, knights, merchants and so on. But due to various reasons, he couldn't achieve total success in these attempts.

His grandson Vytautas the Great had managed to accomplish this deed. He brought both Tatars

which were known as Lipka Tatars and Karaims to his realm. And Karaims were important actors in developing social- economical life in the Grand Duchy of Lithuania.

Keywords: Karaims History, Grand Duchy of Lithuania, Vytautas.

SEMAVİ DİNLERDE HZ. DAVUT VE GOLYAT İKONOĞRAFİSİ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Dr. Öğr. Üyesi Akın TERCANLI
Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Kitab-ı Mukaddes'te Kral-lider olarak adı geçen Hz. Davut (M.Ö. 1004-965), İslâm inancında İsrailoğulları'na gönderilen ve kendisine Zebur verilen peygamber olarak tanımlanmaktadır. “Davut” kelimesi, İbranicede “en çok sevilen göz bebeği” anlamına gelir. Davut’un hayatı, krallık devresi ve karakteriyle ilgili bilgiler, Yahudi kutsal kitabı Tora-I, Samuel I-II, Krallar-I ve Tarihler-I başlığını taşıyan kitaplarda yer alır. Samuel-I kitabındaki bilgilere göre genç bir çoban iken Filistliler (Filistinliler) ve İsraililer arasındaki savaşa kendi istediğiyle dâhil olan Davut, İsrail halkına meydan okuyan “boyu altı arşın” (2.9 m.) olan, “baldırlarını zırhla kapatan” ve “beş bin şikel” (57.5 kg.) ağırlığında “tunç bir zırh kuşanan” Golyat adındaki dövüşçüye meydan okumuştur. Meydan okuma sonunda Golyat ile karşı karşıya gelen Davut rakibinin kışkırtmaları sonucunda ona “Sen kılıçla, mızrakla, palayla üzerime geliyorsun bense meydan okuduğun İsrail

ordusunun Tanrısı, Her şeye egemen Rab’bin adıyla senin üzerine geliyorum” diyerek cevap vermiştir. Düşmanın saldırısını ustaca savuşturan genç Davut, elindeki sapanla alnın ortasından vurarak Golyat’ı önce yere sermiş ardından da onun üzerine çıkarak kılıçla onun başını kesmiştir. Meydan okuma vasıtasıyla gerçekleşen bu hadise Davut’un askeri ve siyasi kariyerini de başlatmış olur. Tasvir sanatları açısından özellikle Avrupa resminde çok fazla geniş yer tutan bu ikonografik konu hem Tevrat hem de Kur’an-ı Kerim’de detaylı bir şekilde açıklanmaktadır. İki din arasındaki ortak ikonografik metni dikkatli bir şekilde analiz ettiğimizde tek farkın Hz. Davut yerine “Kral David” Golyat yerine de (Câlût) denmesiyle sınırlı olmadığı bir başka ifade ile kutsal anlatılardaki tek farkın “isimlendirme” olmadığı net bir şekilde görülür. Ortadoğu kaynaklı iki dinin aynı ikonografik metinleri farklı yorumlamasıyla başlayan değişimler, İslamiyet’in kutsal kişiliklerin tasvirini yasaklayan genel tutumu ve Hristiyanlığın bu konudaki “serbest” yaklaşımı sanat açısından konunun daha farklı bir zeminde ilerlemesine doğrudan olanak sağlamıştır. Biz de bu çalışmamızda semavi dinlerin kutsal olarak kabul ettiği ancak sadece İslamiyet’in “Peygamber” olarak benimsediği Hz. Davut’un tarih sahnesine çıkmasına sebep olan bir

mücadeleyi ikonografik açıdan karşılaştırmalı bir şekilde ele alacağız. Çalışmamızın temel amacı Hz. Davut ve Golyat ikonografisinin dinler arasındaki metinsel farklılıkları ve bu farklılıkların sanatsal izdüşümlerini belirlemektir.

Anahtar Kelimeler: Hz. Davut, Kral David, Golyat, Câlût, İkonografi.

19. YÜZYILDA İBRANİCE YAYIMLANAN BİR HASKALA DERGİSİ: *KEREM HEMED*

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah ALTUNCU
Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Haskala hareketi, 18. yüzyıldan itibaren Almanya başta olmak üzere Avrupa’da bulunan Yahudileri ciddi şekilde etkileyen bir hareket olarak karşımıza çıkmaktadır. Batı’daki Aydınlanma fikirleri etrafında gelişim gösteren Haskala hareketi, Avrupa’daki Yahudilerin yaşadıkları ülkelere entegre olmasını amaçladığı gibi; dini hukuk, sosyal hayat, felsefe, bilimsel birikim, İbranice’nin gelişimi, ulusal dillere yönelim gibi konular üzerinde hedefler belirleyerek çeşitli çalışmalar yürütmüşlerdir. Avrupa’da yaşanan fikişsel gelişmelerle bağlantılı olarak burada bulunan Yahudiler de kendi iç Aydınlanma tecrübelerini Haskala hareketi ile yaşamışlardır. Bu hareketin en önemli özelliklerinden birisi de ele almış oldukları konular etrafında ciddi bir külliyat oluşturmuş olmalarıdır. Dini metinler üzerine incelemeler ve modern bilimlerin alanına giren konularda araştırmalar gerçekleştiren Haskala taraftarları Yahudi Tarihine yönelik eserler ve dille ilgili

alışmalar da gerçekleştirmiştir. Hinuh Nearim gibi yayınevleri tarafından basılan çeşitli kitapların yanı sıra ha-Measef, Bikurey ha-İtim ve Kerem Hemed gibi süreli yayınlar da çıkarmışlardır. Bütün bu kitap ve dergiler, basım ve yayıncılık faaliyetlerinin Haskala hareketi açısından oldukça önemli olduğunu da göstermektedir. Haskala taraftarlarınına çıkarılan ilk dergi, 1783-1811 yılları arasında varlığını devam ettiren ha-Measef olmuştur. Bundan hemen sonra, 1820-1831 yılları arasında Bikurey ha-İtim adlı derginin çıkarıldığını görürüz. Haskala içerisinde yayımlanan üçüncü dergi ise bazı fasıllarla birlikte 1833-1856 yılları arasında yayın hayatını sürdüren dokuz ciltlik Kerem Hemed dergisi olmuştur. Kerem Hemed'in diğerk dergilerden farklı bir yayın biçimine sahip olması, dönemin bilimsel tartışmalarına odaklanması, Tevrat ve Talmud'la ilgili incelemelere önem vermesi, Yahudi tarihindeki bazı önemli kişilerin Yahudi cemaatlerine örnek olarak sunması, batıl olarak gördükleri çeşitli inanç ve geleneklerle mücadele etmesi ve Hasidi hareketlerle çatışması derginin öne çıkan yönlerini göstermektedir. Bu bildiride Galiyalı Maskil Shmuel Leib Goldenberg tarafından yayımlanmaya başlayan Kerem Hemed dergisinin Haskala açısından önemi, yayın süreci, içeriğı, mektup formatındaki

yayınları, hedef kitlesi, editörleri, mücadele ve çatışmaları konularında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Aydınlanma, Haskala, Maskil, Kerem Hemed, Shmuel Leib Goldenberg

